№ 56 ՈՒՐԲԱԹ, 11 ՄԱՐՏԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։
Մարտի մէկից մինչև տարւայ վերջը արժէ 9 ռուբլի։
ԱԳԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ
Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և դրոշմանիշով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՈՒՐԲԱԹ, 11 ՄԱՐՏԻ № 56

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԷՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ Ա-ՄԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողը (պետիտ) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.։
ԱԳԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչ 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ".
Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57.
Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում ամբողջ գծի վրայ ծաւալւում են մի շարք ուժեղ կռիւներ ռուսների համար աջող կերպով։ Վերցւած են գերիներ և ռազմական աւարներ։

Պարսկաստանում ռուսները գրաւել են Սպահան քաղաքը։

Վերդենի մօտ գերմանացիներին աջողւել է մեծ կորուստների գնով մի քիչ առաջ անցնել Աւոկուր անտառում, որը սակայն երկլւղ չի ազդում։

Գերմանիան հաշտութիւն է որոնում Միացեալ Նահանգների միջոցով։

ԷլեՃտօ- „Լ Ի Ր Ա" Թատրոն
Մարտի 9-ին, 10-ին և 11-ին
ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐ
Սքանչելի դրամա 4 գործ.
ԱԶԴ.—Պատրաստւում է հետաքրքիր սենսացիա։
582 0—148

ՑԻՐԿ ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ
Ուրբաթ, մարտի 11-ին Մեծ-Պատմական վերջին ներկայացում, բաղկացած երեք բաժիններից, 16 համարից՝ ցիրկային ամենալաւ ռեպերտուարից։
Մասնակցում են ԳԱՍՏՐԱԼԻՈՐՆԵՐ, ՁԻԱՒՈՐՆԵՐ, ԳԻՄՆԱՍՏՐՆԵՐ, ԱԿՐՈԲԱՏՆԵՐ, ԳԼԱԴԻԱՏՈՐՆԵՐ, ԷԿՎԻԼԻԲՐԻՍՏՆԵՐ, ԷԿՍՑԵՆՏՐԻԿՆԵՐ, ՎԵԼՈՍԻՊԵԴԻՍՏՆԵՐ, բոլոր կլօուններն ու վարժեցրած ձիանները, և այլն։
Մանրամասնութիւնը ծրագրի մէջ։
Սկիզբն է երեկ. ժամը 8 և կէսին։
ԱԶԴ.—Կիրակի, մարտի 20-ին, երկու ներկայացում, մասնակցութեամբ նոր դերասանների, ատրակցիոնների և այլն։
393 1—1

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Համաձայն 1916 թ. փետրւարի 24-ին հաստատւած պայմանագրի, ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԹԱՄԱՐ-ԸՐԳԻՒՆԵՐԵՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ և ինժեներ Իւան Սերգէևիչ ԳՈՆԴՈՒԵԻ միջև, նրա պահեստից, որը գտնւում է Թիֆլիսում, Ելիզաւետեան փողոցի վրայ, №№ 127 և 164, երկրի պաշտպանութեան գործի համար բաց է թողնւում առանձին և ամեն տեսակի երկաթներ, ինչպէս նաև շինութեան այլ պարագաներ մշակելու համար, համաձայն պայմանագրի նշանակւած գներին։
Ամեն տեսակի պրոշուէներ և նիւթեր ձեռք բերել նարեադ ստանալու համար դիմել Թագմա-Արցին. Կովկասի Մեխանիքական Բաժանմունքի գրասենեակ, Ելիզաւետեան փող., № 184։
271 10—3

ԲԵՌԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կրծքի, թոքերի, ՍՐՏԱՒՈՐ և ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՈԶԻ, սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՈՎ, Թոքախտի, սրտի և ուրիշ օրգանների բժշկութիւնը և լուսանկարը լուսաւորւած ԱՆՂԹԱՑԻՆ ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։
Բեհբուտովսկայա № 23, հեռ. 7—94։
243 25—9

ՅՈՎ. ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ
Նախկին օրդինատոր Օդեսայի համալսարանի կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան կլինիկայի։
Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան։ Ընդունում է հիւանդներին բացի կիրակիից ամեն օր, առ. ժ. 1—3 և երեկ. ժ. 5—7։
Հասցէ՝ Саперная ул., № 35, հեռախօս № 16—83. 1038 50—39

ԲԺԻՇԿ
Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ
Վեներական, կաշի, սիֆիլիս և Ճռանց հիւանդութիւններ։ Բուժում «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. $5^1/_2$-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33, Հեռախօս 16-17.
38 100—52

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործւած մեթոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։
Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերէուլկից։
100—94 727

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

«ՀՈՐԻԶՈՆ»-ի հետևեալ համարները. 1909 թ. № 95, 1910 թ. № 93, 1911 թ. № 91, 1912 թ. №№ 188, 194, 203, 265, 280, 1913 թ. №№ 4, 48, 85, 224։

Խնդրում ենք «Հորիզոն»-ի այս համարներն ունեցողներին վաճառելու, կամ օգնելու եւ յետ ուղարկելու պայմանով՝ ղրկել թերթերը հետևեալ հասցէով. Баку. Редакція «Аревъ»

284 3—2 ՍԷՅՐԻՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅՈՒՄ

Ներքին գործերի մինիստրութեան նախահաշւի քննութիւնը շատ երկարեց և Պետական Դուման, իր հաստատած կարգի համաձայն՝ ընդմիջեց այդ քննութիւնը և մէկ նիստ նւիրեց իր օրգանական օրէնսդրական աշխատանքներին։

Պետական Դուման զբաղւեց մի շարք օրէնսդրական նեթադրութիւններով։

Դուման քննութեան առաւ վոլոստնոյէ (գիւղախմբի) զեմստւոյի օրէնսդրական նեթադրութիւնը, քաղաքային ինքնավարութեան կանոնադրութեան վերանորոգութիւնը, Թերեքի, Դոնի շրջաններում, Արխանգելսկի նահանգում, Սիբիրում և կոզակ զօրքերի շրջաններում զեմստւոյական ինքնավարութիւն մտցնելու առաջարկները։

Թէև այս բոլոր օրէնսդրական նեթադրութիւնների առթիւ կառավարութիւնը խոստացաւ մտցնել մինչև աշուն համապատասխան օրինագծեր, բայց Պետական Դուման կասկածով վերաբերւեց այդ խոստումներին և անկախ այդ յայտարարութիւններից՝ յանձնարարեց իր մասնաժողովներին ամենակարճ ժամանակում Դումա մտցնել համապատասխան օրինագծեր։ Դուման իրաւունք ունէր թերահաւատ լինելու։ Չէ՞ որ այդ վերանորոգչութիւնների հարցը շատ վաղուց է յարուցւել, շատ անգամ են լսել խոստումներ կառավարութեան կողմից, բայց նրանք բոլորն էլ մնացել են անկատար։ Բացի դրանից կառավարութիւնը ընդհանուր գծերով բացատրել է ներկայացւելիք օրինագծերի հիմունքները։ Դուման, որ այնքան չափաւոր է իր պահանջների մէջ, չի կարողանում համաձայնւել կառավարութեան առաջարկած սկզբունքների հետ։ Նա ուզում է փոքր ինչ աւելի լայն և առաջադիմական բնոյթ տալ նոր հիմնարկութիւններին։

Բոլոր օրէնսդրական նեթադրութիւնները ընդունւել են համարեա միաձայն։

Անգլո-ռուսական գնմաւոր մասին խօսք չկայ։

Այդպիսով, Թերեքի, Դոնի շրջանները, Սիբիրը, նոյնիսկ Արխանգելսկի ամայի նահանգը աւելի հասունացած են ճանաչւում, քան Անդրկովկասը։ Անդրկովկասին զեմստւօ տալու հարցը դրական պատասխան էր ստացել Դումայի մասնաժողովում։ Բայց մեզ անյայտ պատճառով նա հերթի չի դրւել Պետական Դումայի համագումար նիստում։

Յոյս ունենք, որ Կովկասի պատգամաւորները որևէ կերպ կը բացատրեն այս անպատեհ երևոյթը։

Շ.

ՇԱՒԱՐՇ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Շաւարշ վարդապետ մէկն էր այն հազւագիւտ անհատականութիւններէն, որոնք պարտական կըզգան ինքզինքնին ամբողջ ժողովրդի մը հոգն իրենց ուսերուն վրայ կրելու։ Բնիկ Շապին-Գարահիսարցի, իր ուսումը ստացած էր Արմաշի դպրեվանքին մէջ և վարդապետ ձեռնադրւելով անմիջապէս փութացած էր ժողովրդին ծառայելու։ Սահմանադրութեան հռչակումէն ետքը, երբ Սեբաստիոյ ալ ազգային վերածնունդի խանդավառութեան մէջ էր և չէր կարող մեծ թռչակով ձեռընհաս տնօրէն մը բերել տալ տեղին դպրոցներուն համար, Շաւարշ վարդապետ ինքնաբերաբար և անձնուիրութեամբ յանձն առաւ այդ պատասխանատու գործը։ Գիւղէ գիւղ պտըտելով, ամառը տաքին և ձմեռը ձիւն ու բուքին մէջ, ոչ միայն դպրոցական խնդիրներով կըզբաղէր և նոր դպրոցներ բանալ կուտար չի գտնւած տեղերը, այլ նաև հոգ կը տանէր ժողովրդի ամեն կարիքներուն, կը դիւրացնէր անոր յարաբերութիւնները կառավարութեան հետ, ուղղութիւն կուտար ժողովրդի բողոքներուն և իրաւացի պահանջներուն ու ամեն կերպ կաջակցէր ժողովրդի վերականգնման։ Շաւարշ վարդապետի միջամտութիւններով և խորհուրդներով Սեբաստիոյ գիւղացին թեթևցաւ բռնապետական ռէժիմի օրերէն մնացած իր պարտքերէն և կրցաւ դրամագլուխ մը կազմել՝ Հրեշտակապետ վանքին մէջ երկրագործական վարժարան մը հիմնելու նպատակով։

Գնահատելով իր գործունէութեան բարձր արժանիքները, զանազան կարևոր թեմեր, ինչպէս Խարբերդէն, Մալաթիայէն, Երզնկայէն և Գարահիսարէն կը փափաքէին զինքն առաջնորդ ընտրել. բայց Թոքատ եպիսկոպոս Գուշակեան, Սեբաստիոյ առաջնորդը, նախընտրեց զայն իր թեմին մէջ պահել՝ վստահ ըլլալով, որ այդ հայաշատ միջավայրին մէջ Շաւարշ վարդապետի գործունէութիւնը շատ թանկագին կըլլար։ Այդ նպատակով զայն ուղարկեց Եւդոկիա (Թոքատ), ուր արդէն լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէր։ 1911 սեպ.-ին երբ իր սովորութեան համաձայն կը շրջէր Արդովայի գիւղերը, լուր կը հասցընեն իրեն, որ մօտակայ գիւղի մը վրայ թիւրք աւազակներ յարձակւած գործելով քշած տարած են գիւղացիին տաւարները։ Անմիջապէս կը հասնի գիւղը և կոչ ընելով գիւղացի երիտասարդներուն, որոնց գլուխն անցած կը հետապնդէ աւազակները, որոնք թալանը կը թողուն և կը փախչին։ Դարեր շարունակ անտէր մնացած ժողովուրդը այդ երևոյթին առաջ հիացած կը մնայ ու աւելի մեծ եռանդով կը փարի իր արիասիրտ առաջնորդին։

Մանաւանդ 1914 թւին, թիւրք կառավարութիւնը, ինչպէս ամեն տեղ, այդ շրջանին մէջ ալ ամեն տեսակ հնարք կը գործածէր տկարացնելու և փճացնելու համար հայ ժողովրդի տնտեսական վիճակը։ Կիլիկիոյ և Սեբաստիոյ մէջ հայ վաճառականներու մի քանի խանութներ հրդեհւած էին, իսկ Թոքատի մէջ ամբողջ հայոց շուկան և ազգային խանները կրակի տրւած։ Շաւարշ վարդապետ, անսեղծ հրդեհի ծաւալումը, կը փութայ աղէտին վայրը և իր սեփական կեանքը մը նետելով, անձամբ կը մասնակցի հրդեհը մարելու գործին՝ մինչև առաւօտ անդուլ անդադար աշխատելով ժողովուրդին կողքին։ Սեբաստիոյ կուսակալ Մուամմէր պէյ կարծել տւած էր գետի ջուրը, իսկ տեղւոյն միւթէսարիֆն ամեն կերպի դժւարութիւն կը յարուցանէր հրշէջներուն դէմ։ Շաւարշ վարդապետ այդ պատճառով կռիւի կը բռնէ միւթէսարիֆին հետ և կը հարկադրէ, որ հետևեալ հրդեհի վայրէն։ «Կրակը դուք վառեցիք», կըսէ, «այժմ թողուցէք, որ գոնէ հանգիստ կարենանք մարել»։

Հակառակ իր անվերապահ դիրքին, ան մեծ ակնածանք կը ներշնչէր կառավարական շրջանակներուն, որոնք կը խոնարհէին իր արիութեան դիմաց։ Իր բողոքները և պահանջները ժողովուրդին վիճակը բարելաւելու և զայն զանազան կարգի վտանգներէ զերծ պահելու համար անոնց կողմէ չէին կարող անլսելի մնալ։

Պոլսեցեան պատերազմէն ետքը, երբ հայ ժողովուրդի վիճակն աւելի դժնդակ դարձաւ, Շաւարշ վարդապետ ամեն միջոցներով ջանաց ամոքել այդ դրութիւնը։ Հոս, դժբաղդաբար, առ այժմ մանրամասնութիւններ չենք կարող տալ։ Ինքը շատ լաւ գիտէր, թէ ինչ վտանգ կախւած էր իր գլխուն վերև, բայց երբ կառավարութիւնը կը շարչարէր խեղճ ժողովուրդը, զէնքեր պահանջելով, կը դիմէ կառավարչատուն, ուր զինքը անմիջապէս կը ձերբակալեն։ «Ես գիտէի, թէ դուք ինչ կարգի մարդիկ էք, բայց այսքան վատութիւն չէի կարող երևակայել», կը պատասխանէ։ Զինքը փակ կառքով մը կը տանին անորոշ ուղղութեամբ, և ժամ մը ետքը կառքը պարապ կը վերադառնայ...

Ահա համառօտ պատկերը թրքահայ եկեղեցականի մը, որ ամբողջովին նըւիրւած էր հայ ժողովուրդին՝ առանց սահմանափակելու իր պարտաւորութիւններուն մէջ։ Նա բոլորանւէր ծառայ էր դպրոցի, ժողովրդին տնտեսական վիճակի բարելաւման ու ի հարկին անոր ֆիզիքական պաշտպանման։ Անիկա չի վարանեցաւ հարկ եղած ատեն խաչին հետ զէնք ալ վերցնել և զոհ գնաց անարգ թշնամիին դաւադրութեան։

Մուրադ

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Թաւրիզ, 1 մարտի

Շնորհիւ անախորժ ձախորդ հանգամանքների՝ այս տարի Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութիւնը Քիւրդիստանի (Սովուջբուլաղ, Միանդաբ) շրջանի դպրոցների սովորական նպաստների փոխարէն միայն է յղացել այդ միջոցները գործադրել Տաճկաստանի Աղբակ գաւառի վերաշինութեան գործին։

Այդ համակրելի քայլը իրագործելու համար արդէն որոշ քայլեր արւել են։

Թաւրիզի հայ հասարակութեան ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում օժանդակելու ընկերութեանը հնարաւոր բոլոր միջոցներով։

Ա. Թաւրիզեցեան

—

Սաւուջբուլաղ, 4 մարտի

Փետրւարի 28-ին մեզ մօտ հասած փախստականներից կարնեցի Սիրանոյշ Աբրահամեանից՝ նրանց բերած տոպրակները (Քաղաք. Միութեան պատկանող) գողացել էին ոսկեայ և արծաթեայ տաճկական դրամներ, արծաթեայ քամար, ժամացոյց և այլ զարդեր։ Շնորհիւ Քաղաք. Միութ. տրանսպորտների կառավարիչ Գ. Զ. Բաղէշեան-Մելիքեանի ձեռք առած միջոցների՝ այսօր չարագործները բռնւեցին։ Ցանկալի է, գաղթականութեանը այս կողմ փոխադրելու գործը լաւ կազմակերպւած լինի, ճանապարհին նրանց հանգստութիւնը ձեռնհաս և աչքիւ մարդկանց յանձնւի այսպիսի անախորժ միջադէպերի առաջն առնելու համար։

Երեկ տեղս հասաւ փախստականների երրորդ խումբը, բաղկացած 23 հոգուց. սրանց մէջ 15 տարեկան Աղաւնի Հարէջեանի եղբօրը թիւրքերը՝ զազանաբար կտրատելով դանակով իր աչքի առաջ մորթում են և դրա հետևանքով դժբաղդ պատանին մարմնի բոլոր անդամների թուլութիւն է ստացել, լեզուն ծանրացել և խօսելու ժամանակ յաճախ ցնցւում է։ Բոլոր եկողները փախստականներ չեն, գուցէ թիւրք նենգամիտ բռնաւորների գաղտնի գործակալներ լինեն, որոնք երեք դեռ նոր ի յայտ կը գան։

Կ. Հ. Բ. ընկերութեան անհրաժեշտ է ունենալ յատուկ պարտականութեան և այդ բանը ցանկանում է տեղիս ճիւղի վարչութիւնը, բայց միակ արգելքը չունքի պակասութիւնն է, որովհետև բնակարանները մեծ մասամբ բռնւած են զինւորական պէտքերի համար։ Քաղաքների Միութեան տրանսպորտից որոշ ժամանակից յետոյ պէտք է տեղափոխել փախստականներին։ Որոնք ազգականներ ու բարեկամներ ունին, այդպիսիները յանձնւում են տէրերին, իսկ որոնք ինքնագլուխ կարող են կառավարել իրենց կամ հետը եղած զաւակներին, նրանք ևս ազատական, թէ ազգային նպաստով մի կերպ կը հաշտեն ընտելացած դրութեան հետ. բայց ինչ անեն այն հիւանդոտ անձինք կամ երեխաները, որոնք կամ ոչ ոք չունեն և կամ որոնց ազգականներին ու բարեկամներին գտնել անհնար կը լինի։ Ահա այդպիսիների համար Բարեգործական ընկերութեան յատուկ պատսպարանի կարիքը զգալի է և պէտք է ջանալ հարթել բոլոր դժւարութիւնները։ Գուցէ Կ. Հ. Բ. ընկերութիւն միջնորդութիւնը հանէ տեղիս վարչութեանն այս դժւարին կացութիւնից։

Տէր-Յաճեա

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՈՒՄ

Վան, 29 փետրւարի

Մօտ է գարունը, բայց հայ գիւղացին զուրկ է գիւղական գործնական աշխատանքներին։

Վասպուրականում կան բաւականին թւով վերադարձած գաղթականներ, որոնց մեծ մասը ապրում է Թիմարում ու Հայձորում և պարապում է մեծ մասամբ հողագործութեամբ։

Գիւղ մտնելիս հանդիպում են շուրջը մեծ ու փոքր առանց սերմ խնդրութեան. հետաքրքրութեան համար հարցնում եմ նրանց ապրելու պայմանները և բոլորից լսում եմ միևնոյն պատասխանը. «Եթէ պաշը չօգնի, մենք բոլորս սովամահ կլինինք։ Գարունը բացւում է և մենք սառը չունենք, որ վարենք ու ցանենք. տաւարը ցանք չունենք. գոնէ գարնանը գարնանացանքս անենք, որպէսզի սովամահ չլինենք»։

Ահա այսպիսի խօսքեր կարելի է լսել ամեն մի տանէհանայի բերնից։ Եւ իսկապէս այդպէս էլ է։ Անցեալ տարի նահանջից առաջ հնձեցին արտերի մի մասը և դարսեցին արտերի մէջ, որպէսզի տուն տանեն, բայց վրայ հասաւ նահանջը և տանէհանայերը ձգելով ամեն ինչ, փախան։

Գիւղացիների մի մասը վերադառնալով, գտաւ իր հնձածը ամբողջովին. Նրա ուրախութեանը չափ չկար, որովհետև գոնէ կունենար ապրելու հաց մինչև որ կարողանար ձեռք ձգել եզ ու արօր, բայց չերկանեցաւ նրա յոյսերը, քանի որ ուրիշները մաքրեցին դաշտերից հնձած ցորենն ու գարին։

Հայ գաղթականը դիմում է Վան պ. Եկարեանին, բայց մի արդիւնք չստանալով վերադառնում է իր թալանւած տունը ու սգում գլուխ սև օրերը։

Վասպուրականի շրջանում հացահատիկը ցանում են աշնանը, իսկ գարնանը շատ չնչին ցանք է լինում։ Այս տարի ոչ մի աշնանացան չի եղել և ոչ էլ կարող է գարնանը լինել նոյն պայմաններում, որովհետև աշխատող ձեռքերի պակասութիւն կայ. միւս կողմից հողագործ գեղջուկը չունի եզ ու արօր և որ ամենագլխաւորն է՝ չունի սերմ ցանելու համար։

Լսում ենք, որ գարունը բացւելուն պէս գաղթականութիւնը պատրաստւում է վերադառնալ իր հայրենի վաթանը։ Վաղօրօք պէտք է պատրաստութիւն տեսնել գոնէ մնացած բնկորներն ազատելու սովամահութիւնից։

Միակ միջոցն է ուղարկել սերմացու և դիմել կառավարութեան, որպէսզի այն եզները, որ ձեռք են բերւում պատերազմի դաշտում, մասամբ գոնէ ծախեն գիւղացուն, քանի որ մի եզից կարող են ստանալ ոչ աւել քանի երկու փութ միս նրանց նիհարութեան պատճառով, իսկ եթէ գիւղացուն վաճառեն՝ նա կարող է դրանից մեծապէս օգտւել իր սև օրերի համար։

Մենք չպէտք է մեր ուշադրութիւնը կենտրոնացնենք միմիայն Կովկասում, այլ պէտք է աշխատել աւերակների վրայ նորից հաստատել մի նոր Հայաստան նոր կեանքով ու նոր սրբազան յոյսով։

Գ. Աճէմեան

digitised by A.R.A.R.@

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

9 մարտի

Արեւմտեան ճակատ.— Ամբողջ ճակատի վրայ ծաւալւում են մի շարք կռիւներ։ Ռիգայի շրջանում Պլականնեն գիւղի մօտ և Դալեն կղզու հարաւային շրջանում մեր զօրքերն ընդհարում ունեցան թշնամու ուժեղ զօրամասերի հետ։ Նակորշտադի շրջանում մենք կրակով գրաւեցինք մի գիւղ և անտառը Ալգուստինհոֆի արևելեան կողմը, նմանապէս և Բուշհոֆի շրջանում, Նօգուկերնենկի և Դեյւենեկ գիւղի միջև գտնւած անտառը։ Դւինսկի տակ հրաձգութիւն է տեղի ունենում։ Դւինսկի շրջանի հարաւային կողմը հետևակային և թնդանօթային եռուն կռիւները շարունակւում են։ Մեր արտիլերիան աջողութեամբ ռմբակոծում էր Մինցեւնի հիւսիսային շրջանը, ուր նկատւած էր թշնամու կուտակում։ Հանդգնելով թշնամու թնդանօթախմբերի կրակը Մեշկելէի շրջանում, մեր զօրքերը տիրեցին թշնամու խրամատների գծին Մինցեւնի—Սկլա լճի ճակատամասում։ Թշնամին փորձեր արաւ յարձակման դիմելու Տւերեչի հարաւային կողմը, բայց յետ մղւեց մեր կրակով։ Վիլեյկա—Մոժէյկայի շրջանում (Պոստաւա աւանի հիւսիսային կողմը) հետևակային կատաղի կռիւներ են ծաւալւում. Թշնամին ուժեղ հակա-յարձակումներ է գործում մեր զօրքերի դէմ, որոնք տեղ-տեղ դուրս են քշել թշնամուն իր խրամատներից և խլել թշնամու մի գնդացիր։ Ջերնեատի—Լաւայի շրջանում (Մեադզիոլ լճի հիւսիսային կողմը) հրային ուժեղ նախապատրաստումից յետոյ թշնամին յարձակում գործեց մեր դիրքերի վրայ։ Թշնամու յարձակումը յետ է մղւած մեր կրակով։ Նարոչ լճի հարաւ-արևմտեան ափի մօտ կռիւները ծաւալւում են մեր զօրքերի համար աջող կերպով։ Չնայելով գերմանացիների բաց թողած գազերին և կործանարար կրակին, մեր զօրքերը, կտրատելով երեք շարք երկաթալարերի ցանցերը, շեշտակի յարձակումներով իրար ետևից վերցրին թշնամու խրամատների երեք գիծ։ Թշնամու հակայարձակումների փորձը դադարեցւեց մեր կրակով, որի ժամանակ մենք գործադրում էինք հեղձուցիչ գազեր պարունակող հրանօթներ։ Մեր վերցրած աւարները պարզւում են. առ այժմ հաշււած է, որ գերի ենք վերցրել գերմանական 17 սպայ և հազարից աւելի զինուոր, խլել ենք 12 գնդացիր, լուսարձակ և ռմբաձիգներ։ Սմորգոնի շրջանում ուժեղ հրաձգութիւն կայ։ Վիլիա գետի կից ճակատամասի դէմ թշնամին ուժեղ կրակ է բաց թողել։ Դենեատիչի—Դարանովիչի շրջանում երեւացին գերմանական օդանաւեր մեր դիրքերի վրայ։ Մուկւա-Բրեստի խճուղու շրջանում և Տելեխանի գիւղի հիւսիսային կողմը եռուն հրաձգութիւն է տեղի ունենում։ Կոլկիի հարաւ-արևելեան շրջանում մեր հետախոյզները գերեցին թշնամու պահակը։ Ստացւած լրացուցիչ տեղեկութիւնների համաձայն, Միխալչէի մօտ, բացի 2 թնդանօթից, խլել ենք 6 անվնաս ռմբացիր, խոշոր քանակութեամբ հրացաններ, ռումբերով, հրանօթներով, փամփուշտներով և զանազան ռազմամթերքով լի արկղներ։ Գերի է վերցւած 106 հոգի։

Կովկասեան ճակատ.— Պարսկաստանում կռւից յետոյ մենք գրաւեցինք Սպահան քաղաքը։ Այդ քաղաքի բնակչութիւնը, գերմանացիների և նրանց վարձկանների թալաններից տանջւած, խանդավառութեամբ դիմաւորեց մեր զօրքին, որի հետ Սպահան մտան առաջուց մեր կողմը փախած պարսիկ ընդհանուր-նահանգապետն ու իշխանութիւնները։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՓԱՐԻԶ, 8 մարտ.— Ցերեկւայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Բելգիայում թշնամու խուզարկու զօրախումբը, որ մեր զօրագծերի մէջ էր թափանցել Բեսինգէ կամուրջից դէպի հիւսիս, անմիջապէս յետ մղւեց մեր հակայարձակումով։ Արգոններում մեր արտիլերիան ուժեղ գործունէութիւն ցոյց տւեց Շեպպի անտառի հարաւային մասում։ Մաասից արեւմուտք գերմանացիները մի քանի անգամ վերսկսան յարձակումները գիշերւայ ընթացքում, Աւոկուրի և Մալանկուրի միջև գտնւած մեր ճակատի գծերի դէմ. ռմբակոծութիւնն անդադար շարունակւում էր մեծ ռումբերով։ Այդ յարձակումներին ընկերակցում էին տաք հեղուկի սրսկումով այն զօրախմբերը, որոնք առանձնապէս այդ նպատակին յատկացւած ապպարատներ ունէին։

Չնայած մեր կրակից նրա կրած ծանր կորուստին, թշնամին ձեռնակռւից յետոյ գրաւեց Մալանկուրի անտառի արևելեան մասը՝ Աւոկուրի անտառի հիւսիսային մուտքի հետ միասին։ Թշնամու բոլոր փորձերը Մալանկուրի անտառից առաջ շարժւելու համար՝ վերջացան անաջողութեամբ։ Վերդենի շրջանի մնացած հատւածներում գիշերը խաղաղ անցաւ։

ՓԱՐԻԶ, 8 մարտի.— Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Արգոններում տեղի էր ունենում ձեռնառումբերի կռիւ։ Օաշևոշէի մօտ մեր արտիլերիան աւերիչ կրակի ենթարկեց Վիեն-լը-Շատօից Բինարվիլ տանող ճանապարհի մօտ գտնւած գերմանական ամրութիւնները։ Մաաս գետի ձախ ափին շարունակւում էր կատաղի ռմբակոծութիւնը Մալանկուրի շրջանում՝ ուղղւած էն գիւղի և «304» բարձունքի դէմ։ Մեր արտիլերիան ամենաեռանդուն կերպով պատասխանում էր թշնամու մարտկոցների կրակին։ Թշնամին ցերեկւայ ընթացքում փորձ չարեց գրոհի դիմելու։ Մաասից դէպի արևելք ճակատի մի քանի կէտերում և Վեօվրում ընդհատումներով տեղի էր ունենում թնդանօթաձգութիւն։ Լոտարինգիայում մեր արտիլերիան ռմբակոծում էր գերմանական պաշտպանողական շինութիւնները Էմբերմենիլից դէպի հիւսիս-արևելք։ Վերին Էլզասում մեր արտիլերիան ռմբակոծութեան ենթարկեց թշնամու զօրքերը, որոնք գալիս էին Նեդեռլարգից, Սեպպուայից դէպի հարաւ-արևելք։ Ցերեկւայ ընթացքում մեր մի օդաչուն ջախջախեց գերմանական աէրօպլանը, որ բոցավառւելով ընկաւ Դուօմոնի շրջանում։ Մարտից 7-8 գիշերը մեր օդաչուները ռմբակոծեցին Դեն-սիւր-Մեօզի և Օզեն-լը-Թոմոնի երկաթուղային կայարաններն ու Վինևիլի շրջանում գտնւած թշնամու բանակատեղերը։

ՓԱՐԻԶ, 8 մարտ.—Հաւասի գործակալութիւնը հաղորդում է. Չնայած գործադրւած ուժեղ միջոցներին, գերմանացիների արած մանեօվրը, որի նպատակն էր Վերդենից 17 կիլոմետրի վրայ պաշարել մեր ձախ թեը, որպէս զի դժւարացնեն Մորտոմի պաշտպանութիւնն ու մտնել Մոնզեւիլ Նրբանցքը, արւած ճիգերի համապատասխան աջողութիւն չունեցաւ։ Գիշերւայ ընթացքում մի քանի անգամ կրկնւած կատաղի գրոհների միակ արդիւնքն եղաւ, թեթևակի առաջացում դէպի Աւոկուրի անտառը, որը թշնամին իրականացրեց միայն մեծ կորուստների գնով։ Այդ փոքր առաջխաղացումը յուզում չէ պատճառում նրա համար, որ, ինչպէս ցոյց է տալիս Վերդենի ճակատամարտի առաջին շրջանը, գերմանացիները մարտի 8-ի կռիւը չվերսկսելով, պիտի ստիպւեն տեղւոյն վրայ ծեծել գետինը անխորտակելի ճակատի առաջ, որի վրայ կը ջախջախւեն բոլոր գրոհները։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՍՕՖԻԱ, 7 մարտի.— Անցեալ շաբթին Վառնայից Ռուսչուկ են գնացել յատուկ գնացքով ընդհանուր շտաբի 100 սպայ, դրանցից 60-ը գերմանական, որոնք մանրամասնօրէն դիտել են բոլոր ռազմական կէտերը բուլղարական սահմանի վրայ Դոբրուջայի մօտ։ Մի ամիս առաջ Մակենզենը դիտել էր նոյն շրջանը և կարգադրել էր ամրացնել բոլոր ամենակարևոր կէտերը։ Ռուսչուկում և Շումլայում կենտրոնացած են գերմանական զօրքերը, թւով մօտաւորապէս մի դիւիզիա։ Բուլղարական երկու կորպուս տեղաւորւած են Գլենայի, Բելայի և Շումլայի միջև։ Ռուսչուկի շրջանում կենտրոնացած է 50,000 բուլղարացի զէն. Կուվաչևի հրամանատարութեան տակ։

ՍՈՖԻԱ, 9 մարտի. — Ցլորինայից ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն յոյն-բուլղարական ամբողջ սահմանի վրայ բուլղարական պահակը փոխարինւած է գերմանականով։

ԱԹԷՆՔ, 8 մարտի. — Սկուլուդիսը պարլամենտում ի պատասխան հարցապնդումի յայտարարեց, որ այսուհետև հիւսիսային Եպիրոսը կազմում է յունաց թագաւորութեան անբաժան մասը։ Լրագիրների մեծամասնութիւնը փառաբանում է կառավարութեանը, որ կարողացել է առանց արիւնի լուծել Եպիրոսի խնդիրը։

ԱՆԳԼԻԱ

ԼՈՆԴՈՆ, 8 մարտի.—Համայնքների պալատ։ Լլոյդ Ջորջը յայտարարեց, որ դաշնակիցների տնտեսական խորհրդաժողովի նիստի բացման օրը տակաւին չէ որոշւած։ Խորհրդաժողովի աշխատանքների ծրագիրը ներկայումս չէ կարելի հրատարակել։ Առեւտրի գործարանի նախագահ Ռեննիմենը Անգլիայի առաջին պատւիրակը կը լինի։ Եապոնական կառավարութիւնը հրաւէր ստացաւ ուղարկելու իր ներկայացուցչին։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

ԼՈՆԴՈՆ, 8 մարտի. — Ծովակալութիւնը հաղորդում է. Երեկ առաւօտ անգլիական 4 հականականաւերը նկատեցին գերմանական 3 հականականաւ բելգիական ծովափի մօտ և սկսեցին հալածել նրանց։ Թշնամու նաւերն իսկոյն փախան Զէեբրիւգէի ուղղութեամբ։ Նաւերը ռմբակոծեցին իրար։ Նկատւեց, որ մեր երկու ռումբերն ընկան թշնամու ականանաւերի վրայ։ Մեր կորուստներն են—4 վիրաւոր։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՆԻՒ-ԵՈՐԿ, 8 մարտի. — «Իւնենգ-Պոստ» լրագրին հաղորդում են Վաշինգտոնից, որ Բետման-Հոլւեգը վերջերս խնդրել էր ամերիկեան դեսպան Ջերարդին արձակուրդով չմեկնել Բեռլինից և նրա հետ ունեցած խօսակցութեան ժամանակ յիշատակել է այն պայմանները, որոնց հիման վրայ Գերմանիան կը համաձայնէր վերջ տալ պատերազմին։ Այդ պայմանների մէջ է Բելգիայի պարպումը և Ֆրանսիայից պատերազմական տուգանք ստանալը։ Բետման-Հոլւեգն ասում է, որ Գերմանիան սիրով կը վերադառնար այն դրութեան, որ կար մինչև պատերազմը։ Նա խնդրել է Միացեալ Նահանգների միջնորդութիւնը, բայց Ջերարդն այն տպաւորութիւնն է ստացել, որ խօսակցութիւնը հողը շօշափելու բնոյթ է ունեցել։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 8 մարտի.—Բեռլինի թերթերը հաղորդում են, որ պրուսական պատգամաւորական պալատում բիւջէի երրորդ ընթերցումը դարձել շատ աղմկալի էր։ Սոցիալ-դեմոկրատ Շտրեբելը, որ փորձեց խօսել ընտրական իրաւունքի բարենորոգութեան, հաշտութիւն կայացնելու հեռանկարների և աւստրո-գերմանական տնտեսական դաշնակցութեան մասին, զրկւեց խօսքից։ Բիւջէն ընդունւեց մեծամասնութեամբ ամենքի՝ ընդդէմ սոցիալ-դեմոկրատների։ Լեհերն ու դանիացիները յայտարարեցին, որ իրենց ֆրակցիաները չեն մասնակցել ընդհանուր քւէարկութեան, քանի որ բիւջէում յատկացումներ են անւում այլացեղ տարրերի դէմ պայքարելու միջոցների մասին։ Պալատի աւագների խորհուրդը որոշեց, որ տրամադրելի օրէնսդրական մատերիալը վերջանայ մինչև չորեքշաբթի, որից յետոյ մարտի 19-ին նիստը կընդհատւի և ապա կը շարունակւի մինչև մայիսի վերջը։

ՌԱԶՄԱԲԵՄԻ ՆՈԹԵՐ

Նոր խնդիրներ

Ռուս բանակը հռչակւած է իբր ամենից ընդունակը ձմեռային կռիւների համար. Էրզրումի գրաւումն ու ներկայ գործողութիւնները Բարձր-Հայքի և Պոնտոսի ձիւնապատ գագաթների վրայ՝ դրա պերճախօս ապացոյցն են։

Իրարից անջատ երեք ուղղութեամբ փախչող թշնամու համար անմիջական օգնութիւն ստանալու անկարելիութիւնն այնպէս ձգեց թիւրք բանակի ոգին, որ դեռ երկար ժամանակ է հարկաւոր նրան՝ իր դիմադրական ընդունակութիւնը վերստանալու համար։

Դաշնակիցների քաղաքական ու ռազմագիտական ընդհանուր նպատակներն ուղղակի անհրաժեշտութիւն են դարձնում թիւրքական ճակատի գործողութիւնների արագ ու վճռական վերջանալը։ Թշնամու բանակի ջլատւած դրութիւնն ու թիւրք ազգաբնակութեան խուճապը դէպի երկրի ներսերն այնպիսի նպաստաւոր ազդակներ են, որոնց պէտք է ըստ արժանւոյն, մանաւանդ ժամանակին օգտագործել՝ թշնամուն դէն չպրծելու համար Միջագետք ու Կովկաս առաջնորդող ճանապարհներից ու գետանցքներից։

Մի քանի երեւոյթներ ցոյց են տալիս, որ թիւրք բանակը յոյս չունի լուրջ դիմադրութիւն նախապատրաստելու նոյն իսկ Սըւազում։ Չէզոք մամուլի տեղեկութիւններով ռուս բանակի առաջից խուսափող ազգաբնակութիւնը քաշւում է դէպի Անգորա (Էնկիւրիւ) և Կոնիա, և թէ Սըւազն էլ պարպւում է. այնպէս որ ներկայումս թիւրք բանակի դիմադրութեան թ[illegible] փորձերը նպատակ ունին միայն հե[illegible]տացնել III բանակի մնացորդների նահանջն ու պաշտպանել խուճապ ազգաբնակութեան հեռացումը, որ թիւրքերի համար, ըստ երեւոյթին ունի և քաղաքական որոշ նշանակութիւն։

Դեռ ամսոյս 2-ին գերմանական հիւպատոսի Տրապիզոնից շտապ հեռանալ[ը] և ռուս զօրքերի ու նաւատորմի[ղի] նոյն շրջանին չափազանց մօտ վայրերում գործողութիւնները յոյս են [տա]լիս նրա շուտ անկումին։ Մի շա[րք] տակտիկային առաւելութիւններ[ից զատ] Տրապիզոնը կը դառնար և լա[ւ]ագոյն հենակէտը հայկական ռա[զմա]ճակատում գործող բանակի պարենաւորման համար, իբր ամենահ[արմար] ամենակարճ ճանապարհը մթերքի [փո]խադրութեան դէպի Երզնկա։ Ռ[ուս] զօրքը մօտ է և այս կէտին, [որի] անկումով բոլորովին կապահովէ[ր] Մեծ-Հայքի ռազմագիտական դր[ու]թիւնը։

Բիթլիս-Սղերդ ճակատի վրայ գործողութիւնների մանրամասնութիւնն[եր] չկան առայժմ։ Այս կարևոր գիծն [է], որ ռուս զօրքի համար ամենայարմար ճանապարհն է Տիգրանակերտի և Գե[illegible]րեճիքի վրայով Սիրիայի ծովափը դիմելու և դրանով Սիրիայի ու Միջագետքի թիւրք բանակներն ընդմիջ[ա]բաժանելու համար Փոքր-Ասիայից։

Եւրոպական աղբիւրները թի[ւրք]ական ներկայ ամբողջ ույժը հաշւում [են] 700,000 զինուոր, որից 350,000 գտնւում են Թրակիայում, Պոլսում և Իզմիրում (I, VI և II բանակներ), 60,000 Սիրիայում, 50,000 Միջագետքում և 130,000 ճակատում. Անհաւանական է, որ թիւրքերը խոշոր փոփոխութիւններ անեն իրենց բանակների այսպիսի դասաւորման մէջ, քանի որ նրանց բոլոր ճակատներն էլ պաշտպանելու կարիք ունին՝ դաշնակից ույժերի համապատասխան դասաւորումի դէմ։ Միաժամանակ պէտք է յիշել և այն, որ առհասարակ ընդունւած է հաշւել, որ լաւագոյն դէպքում տրամադրելի զօրքերից միայն երկու երրորդ մասը հնարաւոր է գործածել կռւի համար (մի երրորդը մնում [է] միշտ ճանապարհին, շարժման մէջ), իսկ թիւրք բանակը բաւարար ճանապարհների բացակայութեան և երկ[աթ]անկազմակերպ դրութեան հետևանքով հազիւ կը կարողանայ օգտագործել իր տրամադրելի ույժերի կէսը՝ բո[լոր] ճակատների համար։

Պարսկաստանում հակառակորդներ[ի] [illegible]լուութեան դատապարտւեցին. Թիւրքերն ու նրանց կողմնակիցները փախչում են Քասր-Շէրին-Բաղդադ ճանապարհով։ Այլևս զուտ տեղական բնոյթ ստացած ներքին անկարգութիւնները զսպելու վրայ են։ Պարսկաստանի և Միջագետքի միջև գտնւած բոլոր կարևոր ճանապարհները բռնւած են, այնպէս որ պարսկական յեղափոխական կենտրոնների անհանգիստ տարրերի խաղաղեցումը միայն ժամանակի հարց է։ Մօտ ենք պարսկական ճակատի գործողութիւնների վերջնական լիկւիդացիային, որով [illegible]

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ԵՐԳԵՐԻ ԱՊԱԳԱՅ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐԸ

Մեծատաղանդ բանաստեղծ հայ աշուղ Սայեաթ-Նովան այժմ էլ վրաց մէջ է իր գրական-գործունէութեամբ հետաքրքրութիւն զարթեցրել. Նրանց երիտասարդ բանաստեղծ Ի. Գրիշաշւիլին հաւաքում է այժմ հռչակաւոր աշուղի վրացերէն լեզւով գրած երգերը, որպէսզի նրանց ժողովածուն հրատարակէ։ Դա շատ ողջունելի և հայերիս համար մի ուրախալի որոշում է, եթէ մանաւանդ շատ բան գտնի։ Գոնէ մեզ շատ քիչ է պատահել տեսնել որևէ տեղ տպւած այդ երգերից։ Նրանք բացակայում են նոյն իսկ Վ. Աբաշիձէի երկար տարիներից ի վեր հրատարակող «Զանգի» (Քնար) ընդարձակ երգարանում, որ շատ է տարածւած վրաց հասարակութեան մէջ և մեր Միք. Միանսարեանի Պետրոգրադում հրատարակած «Քնար Հայկականի» կամ Դր. քահ. Գրիգորեանի Բագւում հրատարակող «Սոխակ Հայաստանի» ժողովածուի նման մի բան է։

Սակայն կարող է պատահել, որ մեզ հետաքրքրող երգերը պահւած լինեն շատ մասնաւոր մարդկանց մօտ իբրև ձեռագիր կամ նոյնիսկ ամբողջ Սայեաթ-Նովեան ձեռագիր «դաւթարներ» գոյութիւն ունենան վրացական ձեռագիրների արխիւներում ու թանգարաններում։ Շատ ցանկալի կը լինի, որ Գրիշաշւիլուն օգնութեան գան նաև այդ վերջին հիմնարկութիւններում գտնւած նիւթերի հետ բաւականաչափ ծանօթ վրաց մի խումբ յայտնի խմբագիրներ։ Պէտք է ենթադրել, որ Սայեաթ-Նովան անհամեմատ աւելի մեծ թւով երգեր կունենայ յօրինած վրացերէն, քան հայերէն լեզւով։ Չէ որ նա վրաց արքունիքի և վրաց նշանաւոր ազնւական տների երգիչն էր, նրանց անվերջ խնճոյքների զարդը։ Միւս կողմից, ինչպէս երեւում է մեր կարդացած նրա մի քանի վրացերէն երգերից և հայերէն երգերի տակը նշանակած վրացերէն ծանօթութիւններից, նա շատ լաւ տիրապետելիս է եղել վրաց գրական լեզւին։ Միաժամանակ նա շատ աւելի վարժ է եղել լաւ ձեռքով (почеркъ) վրացերէն, քան հայերէն գրելուն. դրա համար բաւական է մի թեթև հայեացք գցել «Հայ Գրողների Կովկասեան Ընկերութեան» հրատարակած նրա երգերի ժողովածուին կցած երեք ֆաքսիմիլէների վրայ։ Նոյնը նկատել է նաև հանգուցեալ Գէորգ Ախվերդեանը՝ իր նոյն ժողովածուի 1852 թւին կատարած հրատարակութեան առաջաբանում՝ աչքի առաջ ունենալով իր ձեռքի տակ ունեցած և Սայեաթ-Նովային վերագրւած «դաւթարը» (եր. ԺԶ)։ Եւ մինչդեռ Ախվերդեանի ձեռք բերած այդ դաւթարում հայերէն երգերը ընդամենը 46 հատ էին, թուրքերէն երգերի թիւը հասնում էր 114-ի և այս հանգամանքը մեզ առիթ է տալիս ենթադրելու, որ Սայեաթ-Նովայի վրացերէն լեզւով յօրինած երգերի թիւը թուրքերէն երգերի թւից էլ անհամեմատ աւելի մեծ եղած պէտք է լինի։

Ուրեմն եթէ գործը յաջող գնայ, մեր նշանաւոր բանաստեղծի արտադրութիւնների վրացերէն ժողովածուն բաւական մի ստուար գործ կը լինի։

Անհրաժեշտ է, մեր կարծիքով, շտապել լոյս ընծայելու նաև Սայեաթ-Նովայի թուրքերէն լեզւով գրած երգերը և այդ շատ հեշտ է նախ նրա համար, որ Հայ Գրողների Ընկերութեան ունեցած դաւթարում արդէն կազմ ու պատրաստ են նրանք և երկրորդ՝ նրանք բոլորն էլ գրւած են ոչ թէ արաբական, այլ հայկական տառերով, որով թէ տեխնիկական մեծ յարմարութիւն են ներկայացնում տպագրութեան համար և թէ կարող են մատչելի լինել թուրքերէն հասկացող հազարաւոր հայ ընթերցողների համար։

Գ. Ախվերդեանը, ինչպէս ասացինք, 1852 թւին հրատարակեց Սայեաթ-Նովայի 46 երգը։ Այնուհետև մինչև օրս, 64 ձիգ տարիների ընթացքում, մեզ հայերիս յաջողւել է գտնելու էլի մի 8 հատ նոյն բանաստեղծի արտադրութիւններից, ուրեմն ունինք ընդամենը 54 թանկարժէք գոհար մեծատաղանդ վարպետի հայ գրականութեան նւիրաբերած աւանդից։

Սայեաթ-Նովայի վրացերէն ժողովածուի լոյս տեսնելուց յետոյ մենք հայերս պէտք է ձեռք զարկենք մի մեծ հատորի մէջ ի մի հաւաքելու նրա բոլոր՝ թէ հայերէն, թէ թուրքերէն և թէ վրացերէն երգերը, դնելով այդ վերջին երկու տեսակի ոտանաւորների տակը նրանց հարազատ, բառացի թարգմանութիւնը՝ արձակ ոճով։ Այդպիսով ամեն մի հայ ընթերցող կունենայ իր սեղանի վրայ ազգային գրականութեան պարծանք և սիրելի հեղինակի լիակատար ժողովածուն։ Սայեաթ-Նովան կը կանգնի մեր առաջ իր ամբողջ փառահեղութեամբ...

Եւ բաւական չէ, որ այդ լիակատար ժողովածուի մէջ աւելի ճոխ կերեւայ մեզ նշանաւոր գրողի տաղանդը։ Մենք այդ գրքի վրացական ու թուրքական բաժիններում կը գտնենք բազմաթիւ այնպիսի կենսագրական տեղեկութիւններ, որ ամենևին չկան հայկական բաժնում։ Սայեաթ-Նովայի ժամանակակիցները մեզ նրա անձի, ձգտումների ու կեանքի մասին համարեա ոչ մի յիշատակութիւն չեն թողել և նրանց փոխարէն, բարեբախտաբար, ինքը սիրելի աշուղն է մեզ բաւական տեղեկութիւններ տալիս իր մասին ոչ միայն ոտանաւորներում, այլ և նրանց տակը իր ձեռքով գրած ծանօթութիւններում։

Իբրև լաւ ապացոյց այդ բանի, մենք կը շատանանք, բերելով այստեղ միայն մի հատիկ փաստ։

Գ. Ախվերդեանը իր վերը յիշատակւած առաջաբանում (եր. ԺԳ—ԺԴ) շատ է ափսոսում, որ մեզ ոչինչ յայտնի չէ Սայեաթ-Նովայի կրօնաւորական շրջանի գրական գործունէութեան մասին։ «Սրա աշխոյժ երեւակայութիւնն տւե՞լ է արդեօք մի պտուղ՝ յարմար իր նոր վիճակին»,—հարցնում է կարօտով մեր համակրելի հետազօտողն ու ապա ցաւելով աւելացնում. «Թէ բան էլ ունենայ ասած, մի կու քաշէր հոգսն նրա պահելու համար. Նրա անպաճոյճ տաղերու զ[illegible]ունեցող խօսքերն դուր չէին գալ մեր՝ քերականութիւն սովրած գիտնական վարդապետներուն»։ Եթէ հանգուցեալ բանասէրը այժմ կենդանի լինէր, մենք լիուլի գոհացում կը տայինք նրա այդ բնական հարցասիրութեան, դնելով նրա առաջ իր սիրած Սայեաթ-Նովայի... մի վրացերէն երգը։ Այո, Սայեաթ Նովան տւել է «իր նոր վիճակին յարմար մի պտուղ». վարդապետական վեղարը անզօր է եղել արգելելու նրան նորից յիշելու իր քաղցր եարին և չափազանց զղջալու իր կրօնաւոր դառնալու մասին...

«Ա՜յ իմ խեղճ գլուխ,—ասում է նա իր այդ գրւածքում,— այս ինչ ես եղել, ամբողջ աշխարհում ծաղրելի դարձել... Ես բլբուլ էի, գարի դառնալը ինչիս էր պէտք, ազատ էի՝ լոր լինելը ինչիս էր պէտք. մէկ եկէք հարցրէք՝ վարդապետ դառնալն ինչիս էր պէտք»...

Այնուհետև մեր ex-աշուղը կրկնում է իր վաղեմի, երիտասարդական շրջանում յաճախ գործածած խօսքերը, թէ ինքը «գոված է սուփրաներում», այսինքն կերակրի, խրախճանի սեղանի շուրջը։

Ահա թէ որքան նոր նիւթեր կարող է մեզ տալ Սայեաթ-Նովեան մի լիակատար երեք-լեզւեան ժողովածու։ Խօսք չկայ, որ այդ գործը պէտք է կատարւի լաւ խնամքով, պէտք է առանձին ճշտութեամբ մեկնաբանւեն տաղերում պատահող անհամար վրացական, արաբական, թուրքական ու պարսկական բառերը, պէտք է սրբագրւեն հայկական բաժնի միջև երկու անգամ կատարւած հրատարակութիւնների սխալները։ Այդ առիթով չի կարելի առանձին շնորհակալութիւն չյայտնել մեր յարգելի քննադատ պ. Նիկողայոս Աղբալեանին, որ իր ներկայ տարւայ № № 35 և 40-ում տպագրած «ուղղումներով» մեծ ծառայութիւն է մատուցանում մեր քնքշաբարոյ աշուղի երկերի ապագայ լաւագոյն հրատարակութեան գործին։ Չէ կարելի չհիշել այդ «ուղղումների» հեղինակի մի շարք վերին աստիճանի ճիշտ ու սրամիտ դիտողութիւններ կարդալով։

Սայեաթ-Նովայի տաղերից երկուսի մէջ մենք նկատում ենք վրաց 12-րդ դարի նշանաւոր բանաստեղծ Շոթա Ռուսթաւէլիի գրելու ձևի ազդեցութիւնը, սակայն մենք այդ մասին կը խօսենք, երբ վերջնական հաստատ եզրակացութեան գանք։

Ասենք մի երկու խօսք էլ Սայեաթ-Նովայի «դաւթարի» մասին։ Գ. Ախվերդեանը իր վերոյիշեալ ժողովածուն հրատարակեց, օգտւելով տետրակների մի կոյտից, որ նա «Սայեաթ-Նովայի դաւթար» է համարում և հենց աշուղի ձեռքով գրած համարում։ Այժմ էլ Հայ Գրողների Կովկ. Ընկերութիւնն [illegible]սում իր հրատարակութեան յառաջաբանում, որ իր սեփականութիւն դարձած մի նոյնօրինակ դաւթարն էլ «Սայեաթ-Նովայի ձեռագիրն է համարւում»։ Համեմատելով ընկերութեան հրատարակած ժողովածուի մէջ վրացերէն տառերով տպագրւած ֆաքսիմիլէի տակի վրացերէն ծանօթութիւնը Գ. Ախվերդեանի տպագրութեան համապատասխան ծանօթութեան հետ—մենք գտնում ենք խոշոր զանազանութիւն։ Այդ ծանօթութիւնը վերաբերում է Սայեաթ-Նովայի ի՞ 120-րդ երգին և հիմք է տալիս մտածելու, որ յիշատակւած երկու դաւթարները կարող են տարբեր բաներ լինել։ Ընկերութեան նախագահը մեզ թո[ւյլ չտ]ւեց ի մօտոյ ծանօթանալու իրենց ունեցած դաւթարի հետ, ուստի և կատարած համեմատութեան ու ստուգութեան արդիւնքի մասին կը խօսենք մի ուրիշ անգամ։

Տիգր. Փիրումեան

digitised by A.R.A.R.@

Փետ.
27-ին Բերինդի գրաւումով Միջագետքի ճանապարհի վրայ գտնուող վերջին լեռնամասն էլ անցաւ ռուսների ձեռքը. այս կէտից մինչև Միջագետքի սահմանը 100 վերստ է միայն, որից յետոյ հարթ խճուղիով պէտք է շարունակել ճանապարհը 135 վերստ՝ Բաղդադ հասնելու համար։

Ուշագրաւ է, որ հաղորդագրութիւնն այդ առթիւ առաջին անգամ յիշատակում է «Բաղդադի ուղղութիւնն» դարձուածքը, որով որոշւում է այդ շրջանի ռուս արշաւազօրքի առաջիկայ նպատակակէտը։ Այս կէտի վրայ է, որ ամենից առաջ իրականանալու է ռուս զօրքի սերտ համագործակցութիւնը դաշնակիցների հետ, իսկ դա իր հերթին փաստ է արդէն համաձայնեցուած գործողութեանց նաև Արևելքում։ Այս տեսակէտից էլ պէտք է նայել յաջողեալ այս ճակատի անցքերին։

Յ. Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

✦ Կարակլիսից Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութեանը հեռագրում են.

«Ցանքի ժամանակը մօտեցել է. անհրաժեշտ է նախօրօք երկրագործական գործիքներ հայթայթել գաղթականներին։ Յապաղման իւրաքանչիւր վայրկեանը վտանգ է սպառնում գաղթականների գոյութեան. գետինը շատ տեղեր չորացել է. գաղթականների մէջ տարափոխիկ հիւանդութիւններ կան։ Բասէնի շրջանում անյետաձգելիօրէն հարկաւոր է հիւանդանոց. խնդրում եմ աճապարել ժամանակաւորման և հիւանդանոցի բացման արդիւնքի մասին հեռագրել Կարակլիս, վերակացու Ալանեանցին»։

✦ Ինչպէս հաղորդում են, որոշուած է Երևանի գաղթականների մէջ եղած հոգեկան հիւանդներին առանձին վճարով գետեղել Անդրկովկասեան քաղաքների հոգեբուժարաններում։

✦ Ինչպէս յայտնի է, գաղթականների համար Անդրկովկասեան բոլոր քաղաքների սուր-վարակիչ հիւանդութիւնների համար բարակներ կառուցանելու ծրագիրները կազմել է ինժիներ Զուրաբեանցը։ Քաղ. Միութիւնը որոշել է այդ աշխատանքների համար Զուրաբեանցին վճարել 2500 ռ.։

✦ Քաղ. Միութեան Իգդիրի կոմիտէի նախագահ Սահակ Մատինեանին՝ Միութիւնը փոխադրել է 1,000 ռ. Խնուս-Մուշի փախստականներին բաժանելու համար։

✦ Մուշից Քաղ. Միութեանը հեռագրում են, որ այնտեղ ներկայումս գաղթականների թիւը 3,000-ից աւելի է։ Ուտելիք չկայ, սովից մահացութեան մասնաւոր դէպքեր են պատահում։ Քաղ. Միութիւնը այս հեռագիրը ստանալուն պէս Մուշի իր ներկայացուցիչ Տիգրան Զօրեանին փոխադրեց 3,000 ռ. տեղում գաղթականների համար ցորեն գնելու։

✦ Քաղաքների Միութիւնը Բարեւանսարայի գաղթական հիւանդանոցի կահաւորութեան և մարտի ամսավճարի համար՝ իր Դիլիջանի լիազօր պ. Յարութիւնեանին տուել է 1,400 ռ.։

✦ Քաղ. Միութեան Վանի շրջանի լիազօր Համբարձումեանը գաղթականական գործերով այժմս գտնւում է Բիթլիսում։

✦ Վանի շրջանի գլխաւոր բժ. Մանդինեանը հեռագրում է, որ Բիթլիսի փախստականները գալիս են դէպի Վան, որովհետև Վանում ապրուստ ճարելը հեշտ է։

✦ Թիֆլիսի հայ կանանց կոմիտէն ստացել է նուէրներ գաղթական երեխաների օգտին. Ա. Ի. Խատիսեանի միջոցով Լ. Մանթաշեանի նուիրած գումարից ամս-ամս ընդամենը 1000 ռ., Համառ. Քաղ. Միութ. 1000 ռուբ., Մ. Գալստեանից (Գեառդգոր-ակից) 10 ռ., Ա. Ն. Նաւասարդեանից ի յիշատակ իր մօր մահուան քառասունքի 18 ռ. 90 կ., Ն. Ի. Ալիբէգեանի միջոցով 140 ռ., եղբ. Կ. և Ս. Գալովների Ա. ա.՝ Գ. Յրէյկէնի մէջ. 100 ռ., Ն. Մ. Տէր-Նիկողոսեանից 10 ռ., Ե. Ղուլիջանեանի ուսուցչ. սաներից 11 ռուբ. 30 կ., Ե. Գ. Ղուլիջանեանի տօնածառից 26 ռ., Բուժայեսի կառանց կոմիտէից 100 ռ., Ա. Սերգոյեան Կուզանեանից 25 ռ.։

✦ Մեզ խնդրում են հրատարակել. «Ստացանք յօգուտ Միրանասի երեխայ որբերի հետևեալ նուէրները. տիկ. Յովհաննիսեանից 5 ռ., օր. Ա. Կակոսեանից 60 ռ., որ հաւաքել են Նկառնրինոգարի շրջանի Ռեզանկ գիւղի օրիորդաց և տիկնանց ձեռագործի վաճառքից, «Տիֆ. Լիստոկից» 100 ռ.։ Սրանով յայտնում ենք շնորհակալութիւն այն տիկնանց, որոնք գործում են որբանոցում»։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Թիֆլիսի նահանգական զինւորակոչութեան ատեանը մեզ խնդրում է յայտնել, որ 50 տարեկանից ցած եղող ծովային օպոլչենիայի պաշտօնաթող փոխ-սպաները, ենթասպաները և կոնդուկտորները, որոնք ապրում են Թիֆլիսի նահանգի և Զաքաթալայի շրջանում պարտաւոր են այժմ և եթ տեղեկութիւններ տալ իրենց պաշտօնաթողութեան մասին վերոյիշեալ ատեանին։

✦ Կովկասեան բանակի համար աղարած միս պատրաստող-լիազօր Ի. Ի. Տուլուբեը, մարտի 25-ին վերջացնում է սպանդանոցում անասուններ մորթելու գործը, որ սկսել էր անցեալ տարւայ հոկտեմբերի 24-ից. այդ ժամանակամիջոցում սպանդանոցում օրական մորթել են 300 գլուխ եղջերաւոր անասուն. միայն վերջերս այդ թիւը իջել է օրական 100-ի, որովհետև մսացու անասուններ այժմս քիչ են ճարւում։

✦ Ինժիներ Լուրէ Ռոստովից Թիֆլիսի քաղ. վարչութեանն է ուղարկել մեխանիքական հացթուխարանի նախահաշիւը։ Միանգամից 1,000 փութ հացթուխարանի ամբողջ կահաւորութեան ծախքը հասնում է մօտ 70,000 ռուբլու։ Քաղաքային վարչութիւնը երեկ հեռագրով առաջարկեց ինժիներ Լուրէին, որ վերջինս Թիֆլիս գայ յետագայ պայմանների մասին խորհրդակցելու։

✦ Թիֆլիսի բուսաբանական այգու դիրեկտոր Ա. Խ. Ռոլլովը, որ ծառայութեան գործերով մեկնել էր Պետրոգրադ՝ վերադարձաւ Թիֆլիս։

✦ Կովկասի Փոխարքայի գլխաւոր փոխ-դիրեկտոր Ն. Գ. Կելարևի նախագահութեամբ մարտի 5-ից մինչև 8-ը տեղի ունեցան առանձին նիստեր, որի մէջ քննւում էր այն հարցը, թէ ինչպէս և ինչ միջոցներով պէտք է կռուել դաշտային մկների դէմ, որոնք ահագին վնասներ են հասցնում գիւղացիներին։ Ժողովին մասնակցում էին Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան դիրեկտոր Տարատինովը, Փոխարքայի գլխաւոր զեմստւոյին մասի կառավարիչ ագրոնոմ Վ. Ա. Սոկոլով, Գանձակի նահանգի գիւղատնտես Կամսարական, Բագուի ներկայացուցիչ Տէր-Ստեփանեան, Թիֆլիսի բուսաբանական այգու վարչութեան կողմից Յ. Ա. Զայցև և ուրիշ մասնագէտներ։ Ժողովը կազմեց 28,000 ռուբլու նախահաշիւ դաշտային մկների վնասակարութեան դէմ կռւելու համար։

✦ Քաղ. վարչութիւնը դումա է մտցնում իր կազմած զեկուցումը, որով անհրաժեշտ է համարւում քաղ. էլեկտրական կայարանը մեծացնելու համար յատկացնել 210,000 ռ.։ Դուման այդ հարցը քննելու է իր հերթական նիստերից մէկում, մօտիկ ապագայում։

✦ Քաղ. վարչութեան կողմից Ղարաքիլիսայում և Ախալցխայում գնուած մեծ քանակութեամբ գետնախնձորն արդէն փոխադրուած է Թիֆլիս Նաւթլուղի կայարանում և շուտով շուկայ կը հանէ։

✦ Փոթիի քաղաքագլուխը հաղորդում է Թիֆլիսի պարենաւորման գործի ժողովի նախագահի օգնականին, որ ներկայումս Փոթիի մթերանոցներում կայ 88,000 փութ ալիւր, 231,000 փ. շաքար և 8,000 փ. մակարոն։

✦ Երեկ, մարտի 10-ին սանիտարական գնացքով, Նաւթլուղի հիւանդանոցից Գորի փոխադրւեցին 230 վիրաւոր և հիւանդ ասկեարներ, իսկ զինւորական հիւանդանոցից 100 հիւանդ և վիրաւոր գերի թիւրքեր։

✦ Պահեստի զինւորների ընտանիքներին ապահովող քաղ. կոմիտէն, մարտի 25-ին ժողովրդական տանը, պահեստի զինւորների երեխաների համար կազմակերպում է մանկական տօն. պատրաստւում է 1000 տոմսակ, որոնք բաժանւում են երեխաներին քաղաքամասերի հոգաբարձուների միջոցով։

✦ Մեզ խնդրում են տպել, որ կոմպոզիտոր Ա. Ա. Սպենդիարեանի համերգը, որ պիտի կայանար շաբաթ ամսիս 12-ին, ինչ-ինչ պատճառներով յետաձգւում է. օրւայ մասին կը յայտարարւի առանձին։

✦ Այսօր, ուրբաթ, Գրական-գեղարւեստական սալոնի հերթական jour-fixe-ին օրերս Վանից կարճ ժամանակով Թիֆլիս եկած Քաղաքների Միութեան Վանի շրջանի լիազօր պ. Աշոտ Աթանասեանը կը զրուցէ՝ «Ներկայ և ապագայ Վանը» նիւթի մասին։ Սկիզբը երեկոյեան 9 ժամին։

✦ Մարտի 9-ին Թիֆլիս է ներմուծւել ալիւր—4 վ., շաքար—2 վ., աղ—1 վ., գարի—1 վ., վառելափայտ—42 վ., նաւթ—1 վ., մազութ—1 վ., գինի—1 վ., ցեմենտ—1 վ.։

✦ Ռոստովից ստացանք 50 օրինակ «Գաւառ-Բաթիլայի բանաստեղծութիւնները». 262 էջ, գինը 50 կոպէկ։ Գնողները կարող են դիմել «Հորիզոնի» գրասենեակի կառավարչին։

ԿԵԱՆՔԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

Քաղաքին այժմ շատ զբաղեցնում է շաքարի ապահովութեան հարցը։ Այդ նպատակով քաղաքը գնել է 250,000 փ. շաքար զանազան ֆիրմաներից։ Բայց մի քանի ֆիրմաներ դանդաղում և չեն ցանկանում պահանջուած քանակութիւնը յանձնել քաղաքին։ Մինչև մարտի 5-ը շաքարի ֆիրմաների ներկայացուցիչները յանձնել էին միայն 90,000 փ.։ Տրւած ժամանակամիջոցն արդէն լրացել է, եթէ մինչև ամսի 7-ը այդ ֆիրմաների ներկայացուցիչները կամովին չյանձնեն շաքարը, այն ժամանակ ռեկւիզիցիայի կենթարկւեն։

Անհասարակ շաքարի կողմից Բագուն պէտք է ապահովուած համարել, եթէ մեծ քանակութեամբ չարտահանւի այլ վայրեր։ Վիճակագրական բիւրոյի տեղեկութեան համաձայն, այժմ քաղաքի պահեստում կայ 1,440,000 փ. շաքար, որից 946,000 փ. գլխով, 480,000 փ. շաքարաւազ և 13,000 փ. մարսէլեան շաքար։ Իսկ պահեստում եղած բրինձը մօտ 2 միլիոն փութ է։

Հայկական տարեկան երեկոյթը։ Բագուի Մարդասիրական Ընկերութիւնը մարտի 5-ին տուեց իր 4-րդ տարեկան և սովորական երեկոյթը։ Այս երեկոյթը պէտք է տեղի ունենար փետրուար 18-ին, բայց Բագուի դէպքերը խանգարեցին և ընկերութեան վարչութիւնը ստիպւեց յետաձգել։

Ինչպէս միշտ, այս տարւայ երեկոյթն էլ ունէր հարուստ և բազմակողմանի ծրագիր։ Երեկոյթն ունէր հետևեալ բաժինները—I. սիմֆոնիական կոնցերտ, II. երաժշտական-գեղարւեստական մաս, III. «Արա և Շամիրամ», պատմական լեգենդա, փոխ. Ն. Բահաթուրի. IV. Դիւերտիսմենտ, վիճակախաղ, և այլն։

Երեկոյթին մասնակցում էին մի շարք դերասանական ոյժեր՝ հայ և ռուս։ Երեկոյթը ունեցել է մօտ 20,000 ռ. մուտք։

Բագւեցի

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԽՈՀԵՐ*)

II

Այսպէս, ուրեմն, սէր և նուիրականութիւն է պահանջւում ուսուցչից դէպի դպրոցը, դէպի աշակերտը։

Ուսուցիչն աշակերտի սիրտը պիտի գրաւէ, աշակերտը՝ ուսուցչի։

Բայց կարող է ամեն ոք այդ յատկութեան տէրը լինել։ — Անտարակոյս ոչ։

Ես մի օրինակ կը բերեմ, շատերից մէկը։

Մեր դպրոցական կանոնադրութեան յարափոփոխ տարիներում, մի ժամանակ, ուսուցչից ցենզ էր պահանջւում։ Մի գիւղական դպրոց մի լաւ ուսուցիչ ունէր, որ օժտուած էր իմ մատնանշած բոլոր ընտիր յատկութիւններով, այլ և լաւ դասատու էր։ Դպրոցի համար ցենզաւոր ուսուցիչ է հրաւիրւում։ Նախկին անցենզ ուսուցիչն արձակւում է պաշտօնից։ Եւ ահա այդ ցենզաւորը դուրս է գալիս մի կատարեալ պատիժ դպրոցի համար, ոչինչ սովորեցնել չի կարողանում և աշակերտները լաց ու արտասուքով դիմում են իրենց ծնողներին, իսկ սրանք թեմական առաջնորդին, թէ տուէք մեզ մեր նախկին ուսուցիչը։

Որովհետև նոր ուսուցիչը, ինչքան էլ ուսման տէր, ոչ դաստիարակութեան շնորհք է ունենում և ոչ դասատուութեան։

Եւ տուժում է դպրոցը։

Պարզ է ուրեմն, որ բաւական չէ «ուսուցիչ» տիտղոսը կրել, պէտք է լինել և՛ լաւ մարդ՝ մարդուն յատուկ առաքինութիւններով և՛ լաւ ուսուցիչ՝ ուսուցչին յատուկ բոլոր բարեմասնութիւններով։ Առանց այդ բնածին յատկութիւնների ուսուցիչը կրթել իր աշակերտին չի կարող։

Խորէն Ստեփանէն մեր մէջ լաւագոյն լեզւաբաններից մէկն էր, գուցէ և ամենալաւը իր ընդունակութիւններով, իր ուսմամբ, բայց շատ անգամ դաժան էր իր դաստիարակութեան գործում։ Իսկ Աղայեանը մի հասարակ ուսուցիչ էր, բայց խօսում էր մանկան սրտի ու հոգու հետ իր հմայիչ լեզւով ու գրչով։ Որն էր շատ օգուտ տալիս աշակերտութեան և որն է մեծ սերունդ կրթել։

Մաղաքիա Պլուզեանը ոչ գիտնական էր, ոչ հանճար. բայց 1870-ական թւականներին Ղարաբաղի թեմական դպրոցի փայլն էր, նրա զարդն ու ծաղիկը իր ոգեշունչ Եղիշէով և նոյն չափ ոգեշունչ դասախօսութեամբ, իր Խորենացիով և երկուսի հայրենասիրական կրակ ներշնչող պատմախօսութեամբ։ Իբրև ընտիր հայկաբան, իբրև պատմախօս ու հայրենասէր և հեզահամբոյր անձնաւորութիւն ամբողջ աշակերտութեան սէրն էր գրաւել։ Նրա աշակերտները չեն Մուրացան, Լէօ և այլ շատ ուսուցիչներ, գրողներ ու հասարակական գործիչներ։ Նա մի հնոց էր ուսման ու կրթութեան, որի մէջ զտւում էին, մշակւում Ղարաբաղի մանուկ սերունդի լաւագոյն մտքերը զուտ ազգային ոգով, երբ թեմական դպրոցն ունէր դպրոցական դասարանների շատ ողորմելի թիւ, ընդ ամենը երեք, չորս դասատուն...

Եւ այսպէս, բնածին անտաշ ու աններդաշնակ յատկութիւնները շատ անգամ, և գրեթէ միշտ, յղկւում են դպրոցական հնոցում՝ լաւ դաստիարակի ձեռքին ու մարդկութեան տիպար ընդունում։ Իսկ բիրտ, անհամբոյր բնաւորութեան տէր ուսուցչի ձեռքին աշակերտն էլ մնում է բիրտ ու անկիրթ և դուրս գալիս հասարակութեան մէջ նոյն անկիրթ մարդը։

Ես ուսուցիչ չեմ, բայց փորձով գիտեմ, իբրև ծնող, որ խրատական, քաղցր խօսքն աւելի է ազդում մանկան սրտին, քան կոպիտ ոյժը, սաստը։

Վերջերս շատ ընդունուած է աշակերտի բարոյական անկման, ծուլութեան և այլ յանցանքների պատճառը վերագրել այն միջավայրին, որ շրջապատ անունն է կրում։ Բայց սխալ է, իմ կարծիքով, ամեն մի յանցանք բարդել «շրջապատի» վրայ։ Շրջապատ—վատ մտքով ընդունած ի հարկէ—ստեղծում ենք մենք ծնողներս ու դաստիարակներս։ Եթէ մենք արթուն ենք մեր հսկողութեամբ՝ ոչ մի շրջապատ գոյութիւն ունենալ չի կարող։

Տարաբախտաբար այդ շրջապատներն այսօր այնքան շատ են մեզանում, մեր դպրոցական կեանքի մէջ, որ մի խաբագանող արմատական վերածնութիւն քիչ կը լինէր նրան վերացնելու։

Անժխտելի ճշմարտութիւն է, որ աշակերտը պիտի լինի բարոյակիրթ շրջանում, որ ընտանիքը պէտք է խոհեմութեան ու ակնածանքի որոշ աստիճաններ ունենայ, որպէս զի կարողանայ ներշնչել մանկան սրտում պատկառանք ու խոհեմութիւն։ Անտարակոյս մանուկը տրամադիր ու դիւրաթեք է դէպի ամեն մի չարութիւն, սխալանք. և ընտանիքը պէտք է շատ զգոյշ լինի կանխելու այդ բոլորը, հեռու պահելու երեխային նրա հոգեկանն ու բարոյականը արատաւորող երևոյթներից, չխօսելու նրա ներկայութեամբ պակասաւոր խօսքեր, թոյլ չտալու մօտենալ և շփուել վատ ընկերների հետ, հասկացնելու նրան, ներշնչելու և տպաւորելու նրա սրբութեան այն ամենը, ինչ որ վատ է և այն ամենը, ինչ որ լաւ է։

Այդտեղից դուրս՝ դպրոցն է, որ կրթողն ու զտողը պէտք է լինի մանկան նրա պակասութիւններից և պէտք է աշխատի աշակերտին բարոյական թերութիւններով տուն չուղարկել։

Միսաար

*) Յօդւածի սկիզբը չտպւեց մեզնից անկախ պատճառներով։ Խմբ.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՔՐ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ (Ալէք. գաւ.) —Գիւղս զրկուած է աշխատաւոր ձեռքերից. մօտենում է ցանքսի ժամանակը, սերմացուն չկայ, մաճկալ չկայ։ Սրա վրայ աւելացրէք սարսափելի թանգութիւնը և հացի անբաւարութիւնը։ Մեռնում է գիւղը։ Ալիւրի փութը ծախւում է 3—4 ռուբլի, և այդպէս միւս կենսամթերքները։ Զգացւում է ցորենի և ալիւրի մեծ պակասութիւն։

Տ. Շահբազեան

ԱՐԴՈՒԻՆ.—Վերջերս թիւրք բանտարկեալների մէջ երևացել է բծաւոր տիֆ. արդէն հինգ հոգի պառկած են։ Անցեալ տարի կրկին բծաւոր տիֆ երևաց, սակայն շնորհիւ բժիշկների շուտափոյթ ձեռք առած միջոցների կարճ ժամանակում անցաւ։ Բայց այս անգամ բժիշկներ չունենալու պատճառով, ըստ երևոյթին համաճարակ հիւանդութիւնը տարածւելու է և անթիւ զոհեր պիտի տանի։ Միայն գիւղական հիւանդանոցի բժշկուհին է գործում։ Անցեալ օրը Բաթումից այցելեց բժշկապետ Սոկոլովսկին։ Քաղաքիս կեղտոտութիւնն երբէք այս օրինակ վիճակի մէջ չէր գտնուած։ Ոչ ոք ուշադրութիւն չի դարձնում այս միանգամայն հակառողջապահական դրութեան վերայ։ Փողոցները և շուկան մաքրելու համար յատկապէս փող հանգանակւեց, բայց ասում են՝ քիչ է, ուրեմն աղտոտութեան մէջ պիտի լողանք։ Շատ համբերատար մարդիկ ենք։

Թաւամ

ՈՒԶՈՒՆԼԱՐ.—Մեզանում կենսական մթերքները առասպելական գներ են հասել. շաքարը ծախւում է ֆունտը 40 կ., նաւթը 12—15 կ., կարտոֆիլը փութը՝ 2 ռ., այն էլ չի ճարւում, խիղը՝ 1 ռ. 50 կ., ճոթեղէն իսկ չի գնւում։

— Սրանից երկու տարի առաջ գիւղի երիտասարդութիւնը ձեռնարկել էր սպառողական խանութ հիմնելուն և նոյն իսկ նահանգապետութեան վաւերացնել էր տուած, բայց ինչ-ինչ պատճառներով գործը վիժել էր։ Անցեալները գաղթականներին ցուցակագրելու համար գիւղս եկած պ. Ս. Նազարեանի յորդորով մի բազմամարդ ժողովում հիմք դրւեց այդպիսի մի խանութի. անմիջապէս շատերը մեծ յօժարութեամբ անդամագրւեցին։ Ընտրւեցին ընկերութեան վարչութեան անդամներ։ Անդամագրւողների թիւը օր ըստ օրէ աճում է և յուսալի է, որ մօտիկ ապագայում խանութի գործառնութիւնը սկսւի, հնարաւորութիւն տալով գիւղացիներին մատչելի գներով մթերքներ գնելու։

Իռագեկ

ՄԵՂՐԻ.—Տեղս եկաւ պոստի պաշտօնեան մարտի 1-ից պաշտօնապէս բանալու կառավարութեան պոստը։

— Ընտրւեց մեր շրջանի տանուտէրի պաշտօնի համար պ. Ս. Վաչեան, որը մի ինտելիգենտ անձնաւորութիւն է։ Պարոնի ընտրութեամբ մենք կարողանում ենք ազատւել զանազան ագէտ և անգրագէտ թուրք տանուտէրներից, որ անպատուաբեր էր մեզ համար։

— Հաշտարար միջնորդը յայտնեց, որ յարգւած է մեղրեցիների դիմումը տեղումս տօնավաճառանոց բանալու համար։

— Սահմանապահ զինւորները վերադարձան պահականոցներում մնալու։

— Փետրուարի 12-ին դպրոցի դահլիճում ուսուցիչները սիրողների մասնակցութեամբ ներկայացրին Սումբատովի «Դաւաճանութիւնը»։ Չնայելով, որ սիրողները մեծ ջանք էին գործ դրել, բայց ներկայացումն անցաւ թոյլ։ Դահլիճը լիք-լեցուն էր։ Մենք առաջին անգամն էինք տեսնում այսպիսի մեծ բազմութիւն։ Պաշտօնական անձնաւորութիւններ և թիւրք հիւրեր էլ կային։

— Գիւղումս կենսամթերքների գները առասպելական են դառնում. շաքարը 45 կ. է բարձրացել ֆունտը և ոչ մի խանութում մի կտոր շաքար չկայ։ Սպառող. ընկ. խանութի վարչութեան անդամը յատկապէս Օրդուբադ էր գնացել շաքար գնելու, բայց թուրք վաճառականները մերժել էին տալ...

Գ. Խռայեկեան

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ.—Փետրուարի 28-ին տեղի ունեցաւ Ախալքալաքի Մանրավարկի ընկեր. երրորդ ընդհանուր ժողովը, որտեղ ընտրեցին նոր անդամներ։

— Նոյն օրը երեկոյեան պ. Վ. Շահ-Պարոնեանի նախաձեռնութեամբ կայացաւ մի ընդհանուր ժողով, ուր որոշեցին վերսկսել տարիներ առաջ դադար առած Դրամատիկական ընկեր. Ախալքալաքի ճիւղի գործունէութիւնը։

— Վերստին հրատարակւում է «Ջաւախք» երկշաբաթաթերթը, որը պատերազմի պատճառով ժամանակաւորապէս դադարել էր։ Թերթի խմբագիր պ. Վ. Շահպարոնեանը ոչ մի զոհողութիւն չի խնայում թերթը յաջող դարձնելու համար։

— Դպրոցումս սովորող գաղթական երեխաների մէջ կան հիւանդութիւններ, որոնց առաջն հարկաւոր է առնել։ Նիւթապէս օգնելու մեծ հարկ կայ...

Տէճ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼ.—Շրջանիս Ղազարապատ գիւղի եկեղեցում տեսայ 10 օր շարունակ պահւող սպանւածի դիակ, որի համար նորից հրաւիրում եմ մեր հոգևոր կառավարութեան ուշադրութիւնը, որ խստիւ արգելէ ոչ մի դէպքում դիակ չպահել եկեղեցում։

Բժ. Ա. Տէր-Յովհաննիսեան

ՓԱՐԱՔԱՐ.—Գիւղիս ծխ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը հանգուցեալ Յովսէփ Աթաբէգեանի յիշատակին ստացել է յօգուտ դպրոցի 50 ռ. հանգուցեալի քոյր տիկին Մարիամ Յարութիւնեանից։

Ռ. Տ. Գէորգեան

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

«ԱՄՆԻՍՏԻԱ»

«День»-ին գրում են Նարիմից.

«Վերջին ժամանակներս աքսորականները ապրում են սպասող փոփոխութիւնների լուրերով։ Հետաքրքրւած լրագրական լուրերով, որ իբր թէ վարչական կարգով աքսորւածներին թոյլատրւում է տեղափոխութիւններ նահանգի սահմաններում, աքսորականները դիմել էին Տոմսկի գաւառապետին, խնդրելով բացատրութիւն։ Գաւառապետը պատասխանել էր, որ աքսորականները սխալ են հասկացել մինիստրութեան կարգադրութիւնը։

Այն ինչ լուրերը չեն դադարում տարածւել։

Վերջերս ոստիկանութիւնը ստուգում էր աքսորականների իրաւունքները զինւորագրութեան վերաբերմամբ։ Յետոյ նահանգապետը տեղեկութիւն է ստանում ներքին գործերի մինիստրութիւնից, թէ վարչական կարգով աքսորւածները պիտի ազատ արձակւին։ Այս անսպասելի կարգադրութիւնը յանկարծակի բերեց նահանգական վարչութեանը։ Նահանգապետը հեռագրով բացատրութիւն է ուզել մինիստրութիւնից այդ կարգադրութեան մասին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՐՈՅՑ ԼԻԲԿՆԵԽՏԻ ՀԵՏ

Ստոկհոլմի «Sozialdemokraten» թերթում տպւած է մի զրոյց Լիբկնեխտի հետ։ Գերմանական ս.-դեմոկրատիայի դիմադրական փոքրամասնութեան առաջնորդը յայտնել է, որ գերմանական ս.-դ. կուսակցութեան ներկայ տարաձայնութիւնները չեն կարող խախտել կուսակցութեան միութիւնը, որովհետև դրանք առաջ են եկել անցողակի հանգամանքներից։ Փոքրամասնութիւնը մտադիր չէ նոր կուսակցութիւն հիմնելու։ Պրոլետարիատի տնտեսական շահերը պահանջում են միութեան պահպանում։ Բացի դրանից այժմեան փոքրամասնութիւնը իր կազմով միատարր չէ։ Փոքրամասնութեան զանազան ներկայացուցիչները քուէ տւին փոխառութիւնների դէմ, բայց շատ տարբեր, յաճախ միանգամայն հակադիր տեսակէտների շնորհիւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

„Zeit“ լրագիրը գրում է, որ թիւրքերը միջոցներ են ձեռք առել Տրապիզոնը պաշտպանելու։ Քաղաքը խիստ ամրացւած է, թարմ զօրքեր են աւելացրած բերդապահ զօրքին, նոր արտիլերիա է բերւած և քաղաքի առջև գտնւում է պաշտպանողական երկու գիծ։ Այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, աւստրիական լրագիրը մատնանշում է, որ այսպիսով թիւրքերի նահանջը չի նշանակում, թէ նրանք հրաժարւել են Տրապիզոնը պաշտպանելուց։

— „Petit Parisien“-ի տեղեկութիւնների համաձայն, Մուշում եղած թիւրքական երկու դիվիզիան նահանջ են տալիս դէպի Մուսուլ, ուր նրանք միանալու են թիւրքական մի կորպուսի հետ, որ սկզբում գնում էր դէպի Միջագետք, բայց յետոյ ուղարկւած է դէպի հիւսիս։

— Նոյն լրագիրը առաջ է բերում մի հաղորդագրութիւն, թէ թիւրքական բանակը Սեբաստիայից դուրս է եկել Էնւէր-փաշայի հրամանատարութեամբ դէպի Հայաստան. լրագիրը, սակայն, նկատում է ընդ սմին, որ մինչև այժմ ոչ մի նշան չկար, որից երևար, թէ Սեբաստիայում թիւրքական զօրքեր են կենտրոնացած։

— «Рус. Вѣд.»-ին Աթէնքից հեռագրում են, որ Սալոնիկից ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, դրութիւնը Պոլսում շատ լուրջ է։ Գերմանո-բուլղարները, թոյլ տալով որ թիւրքական զօրքերը Թրակիայից ուղարկւեն Հայաստան, փոխարէնը թոյլտւութիւն են պահանջում Բոսֆորն ու Դարդանէլը գրաւելու իրենց զօրքերով։ Այս պահանջը քննւել է երիտասարդ թիւրքերի կոմիտէի մէջ և մերժւել, նկատելով որ Էնւէրը պնդել է, թէ պէտք է կատարել այդ պահանջը։

— Երիտասարդ թիւրքերի կոմիտէի ազդեցիկ անդամների խորհրդակցութեան կոմիտէի մէջ կասկած է յայտնւած, թէ աջողւի

digitised by A.R.A.R.@

ռուսների առաջխաղացման առաջն առնել, եթէ նոյնիսկ Հայաստան ուղարկեն նոր կազմակերպուած թիւրքական 12 գնդերը։

— Պարիզից հաղորդում են, որ Պոլսում մեծ անհանգստութեամբ են հետեւում գերմանացիների գործողութիւններին Վերդենի մօտ։ Իր ֆինանսները կարգի գնելու համար Թիւրքիան յոյսը դրել է բացառապէս գերմանական նոր փոխառութեան վրայ, որից նա բաժին է ստանալու։ Սակայն այդ փոխառութիւնը կարող է անաջող անցնել, եթէ գերմանացիների գործողութիւնները Վերդենի մօտ անհետեւանք մնան։

— «Нов. Вр.»-ին Կոպենհագենից հեռագրում են, որ գերմանացիների անաջողութիւնը Վերդենի մօտ վճռական և ճակատագրական հետեւանքներ կունենայ Բալկանների դրութեան համար։ Վիլհէլմ կայսրը Թիւրքիային և Բուլղարիային, ինչպէս և չէզոք պետութիւնների կառավարութիւններին խոստացել է, որ մարտի 15-ին գերմանական բանակը կը լինի Պարիզում և այդ օրը Ֆրանսիայի համար մեծ կատաստրոֆի օր կը լինի։

— Հռոմից հաղորդում են, որ բոլոր ապրանքների ներմուծումը Ռումինիա Բուլղարիայի վրայով արգելուած է։

— «Evening News»-ը հնարաւոր է համարում Բուլղարիայի և Ռումինիայի յարաբերութիւնների խզումը։

— «Daily Tel.»-ին հաղորդում են Բուխարեստից, որ ռումինական կառավարութիւնը ներկայումս գրաւում է աւտոմոբիլները, կառքերը, բեռնակիր սայլերը, ջորիները, ձիերը և շոգենաւերը։ Գերմանացիները, աւստրո-ունգարացիները և բուլղարները հեռանում են Ռումինիայից։ Դոբրուջայում ապրող շատ բուլղարներ հեռանում են Բուլղարիա։ Գերմանացիների Վերդենի տակ կրած անաջողութիւնները տօնել են Բուխարեստում։ Միտինգներում ցոյցեր են եղել, տները զարդարել են դրօշակներով։

— «Times»-ի ասելով, դաշնակից պետութիւնների ներկայացուցիչների Հռոմում կայանալիք կոնֆերանսը, որին Անգլիայի կողմից մասնակցելու է Լլոյդ-Ջորջը, Թերևս և սիր Էդուարդ Գրէյը, խիստ կարևոր նշանակութիւն պիտի ունենայ և նրանից կարելի է սպասել քաղաքական խոշոր հետեւանքներ։ Այդ կոնֆերանսի գումարման ժամանակը դեռ ևս վերջնականապէս չի որոշուած։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գանձակ, 3 մարտի

Անցեալ տարի «Մլղիու» կոչուած անկային հիւանդութիւնը այնպէս հարւածեց Գանձակի և շրջակայ գիւղերի այգիներին, որ այգետէրերը դրկւեցին տարւայ բերքից։ Ով միջոցներ ունէր տեսապեկտական չափերի հասած գներով պղնձի արջասպ գնելու, նրա այգին ազատ մնաց այդ կործանարար հիւանդութիւնից։ Այս տարի նոյն վիճակն է սպասում մեր այգիներին, մանաւանդ որ հնարաւորութիւն չէ լինելու փութը 30—35 ռուբլով արջասպ գնելու։

Ինձ ասեցին, որ անցեալ տարի «Հորիզոն»-ում մի պարոն մատնացոյց է արել մատչելի միջոց—կրաջրով բժշկելը։ Վերին աստիճանի ցանկալի է, որ այս կենսական հարցի վերաբերմամբ նորից հրապարակ գայ յիշեալ յօդուածի պարոնը և ցոյց տայ աւելի մանրամասնօրէն կրով բժշկութեան եղանակը, բժշկութեան ժամանակը և սրսկումի կարգերը։ Կիրը մնացել է էժան է և մատչելի բոլորի համար, մնում է պարզել որքան նպատակայարմար է։

Ռ. Ս.

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Ստացել ենք.

Սարայի հայ հասարակութիւնից Գրիգոր Ծննդեան տօնին հաւաքած 100 ռ.։

Նուիրատուներն են.

Ա. Ներսիսեան, Ա. Արզումանեան, Ա. Մելիք-Եղանեան, Մ. Բարայեան, տիկ. Ն. Մելիք-Ֆարամեան, տիկ. Ա. Ներսիսեան 10-ակ. ռ., Զ. Բարխուդարեան 7 ռ., Գ. Մելիք-Ֆարամեան 5 ռ., Ղ. Արզումանեան, Մ. Բարախանեան, Ա. Հայրիեան 3-ակ. ռ., Ս. Ցարութիւնեան 2 ռ., Մ. Գասպարեան 1 ռ. 50 կոպ., Ա. Նուրիջանեան 15 ռ. 50 կ.։

Սաչխերէթ գիւղից ծխատէր քահանայի միջոցով հաւաքած որբերի օգտին 25 ռ. 65 կ.։

Նուիրատուներն են.

Կ. Առուշտեան, Ղ. Բէգչեան, Վ. Բէգալեան, Մ. Խօջայեան, Կ. Բէգալեան, Ե. Խօջայեան 1-ակ. ռ., Ա. Դուշոյեան, Դ. Դուշոյեան, Կ. Տինտոլիգեան, Գ. Ղազարեան, Գ. Դուշոյեան, Ա. Կալաւեան, Խ. Ղիթիսեան, Վ. Կալաւեան, Ղ. Դուշոյեան, Եղբ. Ղազարեանները, Ս. Խօջայեան Մ. Դուշոյեան, Դ. Բէգալեան, Ե. Ղիթիսեան, Ն. Դուշոյեան, Ն. Թաթուզեան, Մ. Ղիթիսեան 50-ական կ., Մ. Կալաւեան, Ն. Կալաւեան, Մաշ. Կալաւեան, Ա. Բէբուչեան 40-ակ. կ., Կ. Կալաւեան, Ն Ասատուրեան, Ց. Կաճկաճեան, Վ. Ղազարեան 30-ակ. կոպ., Ս. Սիմանդուլեան 25 կ., Ռ. Անասեան, Գ. Ասատուրեան, Վ. Բաղրաձէ, Ս. Զանիբէգեան, Գ. Գուլոյեան, Մ. Մղեբրեան, Զ. Տինտոլիգեան, Ս. Բէգալեան, Ս. Դուշոյեան, Ա. Դուշոյեան, Վ. Դուշոյեան, Ս. Դուշոյեան, Մ. Ղիթիսեան, Ի. Կալաւեան, Վ. Կաճկակեան, Ա. Ասատուրեան, Մ. Առուշտրով, Ա. Նասրաձէ, Ս. Կալաւեան, Դ. Մրրիմեան, Ս. Ղիթիսեան, Ն. Պապիջանեան, Ա. Պապիջանեան, Ե. Դուշոյեան, Ն. Կալաւեան, Ս. Ասատուրեան, Ս. Գալստեան, Ն. Կազարեան, Գ. Ղիթիսեան, Կ. Կաճկաճեան, Մ. Ղիթիսեան, Մ. Պապիջանեան, Մ. Ղուրուլեան, Մ. Պապիջանեան 20-ակ. կ., Վ. Դուշոյեան, Վ. Ղիթիսեան, Ն. Պապիջանեան, Ա. Անասեան, Է. Տինտոլիգեան, Վ. Մղեբրեան 15-ակ. կ., Վ. Դուշոյեան, Գ. Խարազեան, Ս. Կևլիչևիլի, Մ. Բաղդիմեան, Ա. Անասեան, Ա. Մղեբրեան, Բէգալեան, Մ. Տինտոլիգեան, Ճ. Տինտոլիգեան, Դ. Մղեբրեան, Ն. Կալաւեան, Ս. Դուշոյեան, Ա. Ասատուրեան, Ս. Դուշոյեան, Մ. Բէգալեան, NN-ից 10-ակ. կ., Լ. Գիւեան 5 կ.։

Սուխումի հայոց որբախնամ «Գութ» ընկերութեան յունւարի ամսավճարները յօգուտ որբերի 89 ռ. 30 կոպ., որը փոխադրեց, նուիրատուների ցանկութեամբ, էջմիածին՝ Նորին Վեհափառութեանը։

Նուիրատուներն են.

Ա. Մուսայեան, Ա. Ծնծալեան, Ն. Ղազարեան, Մ. Զոլաքեան, Հ. Գասպարեան 3-ակ. ռ., Ա. ք. Տէր-Մկրտչեան, Ս. Գարախանչիկեան, Մ. Տէտէեան, Ռ. Կասարեան, Մ. Պույուբեան, Ց. Բալանթարեան, Մ. Թէճեան, Հ. Անդրէասեան, Մ. Մուսայեան, Ս. Տէրտէրեան, Եղբ. Ց. Մուսայեան, Կ. Զոլաքեան 2-ակ. ռ., Ն. Սուսեբեան, Ե. Կորիկեան, Ս. Զոլաքեան 1 ռ. 50-ական կ., Մ. Պատրիկեան, Գ. Հիւսիսեան, Ս. Ճիտրեան, Հ. Տատեան, Օ. Տատեան, Վ. Զօրեան, Գ. Անանիկեան, Գ. Տէտէեան, Կ. Սանփանեան, Մ. Սալիծնեան, Լ. Մալխասեան, Հ. Հմայեան, Ց. Արզարեան, Ց. Խրիմեան, Գ. Ծատուրեան, Վ. Բալանթարեան, Ց. Բիւլեան, Ա. Մարտիրոսեան, Ս. Թուլումճեան, Ս. Ճոտրեան, Մ. Մելքոնեան, Ղ. Դաւանոսեան, Օ. Ցակոբեան, Հ. Տիւտիւկճեան, Գ. Եօգսիւզեան, Մ. Խաչեան, Ս. Գաւանոսեան, Վ. Սէմէրճեան, Ց. Բաչեան, Մ. Դաւիթեան, Ց. Թորամանեան, Զ. Դաւիթեան, Հ. Փահարեան, Ց. Աւետիսեան, Տ. Եօգսիւզեան, Ց. Աւետիսեան, Գ. Մելիքեան, Մ. Նալպատեան, Ղ. Տէմիրճեան, Ց. Խաչիկեան, Տ. Վարդանեան, Լ. Տատեան, Ս. Աւետիսեան, Ց. Դանիէլեան, Ե. Մուսաեան, Ե. ք. Տէր-Եղիազարեան, Ա. Եագուպեան 1-ակ. ռ., Գ. Ճարիկեան 70-ակ. կոպ., Գ. Աթուլեան, Ե. Խաչեան, Տ. Սէմէրճեան, Գ. Սէֆէրեան, Հ. Ցարութիւնեան, Գ. Մարգարեան, Գ. Ծատուրեան, Հ. Զորպաճեան, Տ. Կոնտոնեան, Ց. Մազմանեան, Լ. Գույումճեան, Ս. Ռւստեան, Ց. Էմէքսիւզեան, Ա. Գրծատեան 50-ակ. կ., Գ. Կանանեան 30 կ.։

Ախալցխայից Հմ. Խաչատրեանի և Եղիա Սուջեանի միջոցով 32 ռ. 5 կ., որը յանձնեց Հայրենակցական Միութեանը։

Նուիրատուներն են.

Մ. Ղազարեան 2 ռ., Ե. Սուջեան, Մ. Ղլէճոսեան, Գ. Խաչատրեան, Ս. Մկրտչեան, Խնկօ Մխչի, Սուք. Խաչօն, Ա. Պաղչինեան, Ա. Խաչատրեան, Մ. Արմեն, Ս. Էլիեան 1-ական ռուբ., մէկ խմբից 1 ռուբ. 25 կոպ., Հ. Խաչատրեան, Գ. Գոյեաճեան, Ս. Ղլէճոսեան, Մ. Մուրադեան, Մ. Օսկանեան, Ս. Զախալեան, Գ. Գալստանեան, Խ. Բաղդասարեան, Մ. Մուրադեան, Մ. Մաթէոսեան, Վ. Նազարեան, Մ. Ջանճիրզաանեան Փ. Գամջանց Ա. Սաղաթէլեան, Ի. Գեւորգեան, Փարազիզեան, Խ. Աղաջանեան, Փ. Ակոփեան, Ս. Աւագեանց, տ. Էլբակեան, Խ. Թադէոսեան, Մ. Սահփանեան, Գ. Թամամեան, Ս. Ակոփեան 50-ական կոպ., Խ. Ոսկանեան 40 կ., Ար. Թարակեան 35 կ., Ս. Եկանեան 32 կ., Ցարմանեան 30 կ., Ա. Աւարով, Ս. Միքայէլեանց, Ս. Սմաչեան, Օ. Աւաքեան 30-ակ. կ., Ս. Սաղաթէլեան, Խ. Կարապետեան, Ա. Կորկոտեան, Սուլէաթաճով, Ցարութիւնեան, Ա. Շահանեան, Մ. Նաանեան, Ս. Սակօեան, Գ. Զախալեան, Բ. Օվակիմեան, Ե. Եղիեան, Մ. Եղիայեան, Տ. Մուրադեան, Կ. Զիլեան, Խ. Աղապապեան 20-ակ. կ., Մ. Բարոյեան 23 կ., Մ. Արխոզովեան, Գալեան, Ե. Օսկանով, Կ. Մանուկեան, Ա. Մովսէսեան 15-ակ. կ., Մ. Դառւկեան, Օ. Ֆոսեան, Կ. Դիլբարեան, Ե. Գազազբաչեան, Ս. Ղազազբաչեան, Ս. Ժամակոչեան 10-ակ. կոպ.։

Արամ Աւագեանի աղջկայ կընունքի ներկայ եղող հիւրերից հաւաքած, Աւ. Գոպոլի միջոցով, 50 ռբ.։

Նուիրատուներն են.

Ա. Աւագեան 25 ռ., Մ. Բախսիմեան 15 ռ., Ա. Գոպով, Ս. Գէորգեան 5-ական ռ., Ռ. Արմազանեան, Օ. Մանուկեան 3-ական ռ., Մ. Մանուկեան Ս. Լալազարեան, Գ. Լալազարեան, Գ. Կոտյեան 2-ական ռբ., Ց. Զաքարեան 1 ռ.։

Ա. Միրզոյեանից, Նիկոլսկ-Ուսուրիյսկ, որբերի օգտին 100 ռ., որը յանձնեց, Նուիրատուի ցանկութեամբ, Ջաջուռ գիւղի դպրոցում սովորող փախստական որբերին։

Տաշկենտ Գրիգոր Փարսիեանից, խաչի փոխ օրւան հրաւիրելիք ճաշի և պատարագի փոխարէն 50 ռ., որը Նուիրատուի ցանկութեամբ յանձնեց Հայ Օրիորդաց կոմիտէին։

Շուշի Ցակոբեանից, Վաչագան գիւղ (Ղափանի շրջ.) իր սիրասուն որդի Փաշա Մին. Ցակոբեանի յիշատակին 10 ռ.։

Նոր ստացել ենք 457 ռ., մեզ մօտ կար 9,208 ռ., ընդամենը՝ 9,655 ռուբլի։

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Երզրումում մի հայ ընտանիք խոնարհաբար խնդրում է իմանալ իրենց որդի Տիգրան Իսկանդարեանցի հասցէն, որը գտնւում է Սիմֆերոպոլ քաղաքում։ Վերոյիշեալ պարոնը պարտաւոր է անյապաղ հաղորդել իւր ժամանել նոյնութեամբ։ Ցայտնել այս հասցէով. Кав. Дѣйст. Армія, 193 пѣшая Пензенская дружина, командиру 2-ой роты прапорщику Кюраняну.

—

Ես, Վարդան Տէր-Ղևոնդեան, Վանի Ատնականց գիւղացի, կուզեմ իմանալ հօրս՝ Ալեքսան Տէր-Ղևոնդ քահ. Սարուխանեանի հասցէն. հայրս կը կարծեմ Դիլիջանում կը գտնուի։ Ովքեր գիտեն նրա հասցէն, թող գիտեն «Հայրենիքի» և կամ իմ հասցէով, որ է — M. S. Shirvanian, P. O. Box 8, City Point, Var. U. S. America.

295 2—1

—

Ես, Խաչատուրեան Ղազարեան, Վանի Անգղ գիւղացի, համաերաշխական պատերազմի պատճառով կորւած եմ գերդաստանիս անդամներու հետ նամակցելէ։ Ուստի կը խնդրեմ մեր հայրենակիցներէն, որոնք որ ծանօթ են Անգղ գիւղացի Փանօյի Ղազարի գերդաստանի ուր ըլլալը՝ մեզ գրեն մեր հասցէին, կամ ուղղակի տեղոյս «Հայրենիք» օրաթերթին։ Մեր հասցէն է. T. S. Shirvanian, P. O. Box 8, City Point Va, U. S. A. 294 2—1

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՅԻ

Ելիսաւետինեան փողոց, № 7. Բո-Մոնդի դիմաց, Վորոնցովի արձանի մօտ։ Ընդունում են մասնագէտ բժիշկները, առաւ. ժ. 8-ից—երեկ. 8 ժամը։ Կարելի է բժշկել բոլոր ցանկութեան առանց բոր-մասօնեայի և ատամները հանել առանց ցաւի, ծմրեցուցիչ դեղերի ներգործութեամբ։ Ատամնաբուժարանն ունի արհեստանոց, արտադրում են ատամներ ամեն տեսակի արհեստական. համար. ատամները են ր տրւում են շուտ։ Արհեստական ատամներ 24 ական 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։ 25—13

ԿՈՐՍՒԱԾ Է ԱՆՑԱԳԻՐ

№ 175, տրւած Շահմահմուդի գիւղական վարչութեան կողմից (Նախիջևանի գաւառ, Երևանի նահանգ)։ Գտնողին խնդրում եմ ուղարկել՝ Сарыкамышъ, складъ Мурадова, Араму Григорьевичу Мкртичову.

285 3—2

Ալ փնտրի Բիթլիսցի Երւանդ Երկանեան, տարի մը առաջ Թիւրք բանակի գինւոր մ'էր Վան քաղաքի մէջ և հիմա Երևանի մէջ ըլլալը կը լսենք. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրէ իմացնել իր եղբայր Ցովսէփ Երկանեանին՝ հետեւեալ հասցէով. J. Erganian, 805, J. Strees. Fresno, California, U. S. A. 287 3—2

ԲԱԼՈՒԵՑԻ

Խաչատուր Օսեանի տեղ և մասին գիտցողներէն կը խնդրւի բարի լինին յայտնելու Վանեցի-Շահպաղցի տիկին Մարգուհի Բարսեղեանին հետեւեալ հասցէով Тифлисъ, Цицiановская ул. № 1.
292 1—1

ՄԱՐԴ!

ԴՈՒ ՓԱՌՔ ԵՍ ՈՐՈՆՈՒՄ, ԲԱՅՑ ՉԵՍ ՀԱՍՆՈՒՄ ՆՐԱՆ.

Մէկը առանց կռուէի մեծ գործ է սկսում և առաջ գնում. միւսը նախանձում է նրան, իր ծննդեան օրն ու ժամը անիծում, ճակատագրից գանգատւում։ Այն ինչ՝ բաղդը, ճակատագիրը դեր չունեն այդտեղ։

Շատերը կան, որ դեռ չեն ըմբռնում իրենց անաջողութիւնների իսկական պատճառները, չգիտեն, որ դրանք թաղնուած են քայքայուած օրգանիզմի և ջղային հիւանդութիւնների մէջ։ Ջղային հիւանդութիւնը գլխաւորապէս առաջ է գալիս գլխի ուղեղի և ողնաշարի անկանոնութիւնից և հիւթի ու ֆոսֆորի շատ կորցնելուց։

Ջղային հիւանդութիւնները զանազան տեսակի են. օր. գլխացաւ, ցնցումներ, մէջքի, ողնաշարի, երեսի, կոկորդի, ոտքի, ձեռքի ոսկորների ցաւ, անքնութիւն, ծանր երազներ, երբեմն աչքերի խաւարում, դող, անհանգստութիւն, օրգանական թուլութիւն, մոռացկոտութիւն, վախ, արբեցողութիւն, բարկացկոտութիւն, նիհարութիւն և այլն։

Դրանց բուժելու երկու ճանապարհ կայ. 1) Անպայման հանգստութիւն, մտաւոր և ֆիզիքական աշխատանքներից ու ժամանակ խուսափել,—մի բան, որ դժւար է ներկայ ջղային դարում, երբ ամեն վայրկեան ցնցող դէպքերն են յաջորդում միմեանց։

Մնում է երկրորդ միջոցը՝ սննդարար հիւթեր ընդունելը։ Իսկ այժմ ամենալաւ հիւթը ՖՈՍՖՈՐՆ է։

Պարիզի յայտնի բժիշկ Գլէգին երկար աշխատանքից և փորձերից յետոյ աջողել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր. այդ դեղը կոչւում է Սոխմուլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տալիս են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Պարիզի յայտնի բժիշկ Գլէգի հանճարեղ գիւտով՝ Սոխմուլոլով... Ահա ինչ են գրում Սոխմուլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Ցարգելի բժիշկ! Ուրախութեամբ յայտնում եմ, որ Սոխմուլոլ պրեպարատը տալիս է զարմանալի արդիւնք։ Սոխմուլոլ պրեպարատը հանճարեղ գիւտ է. Նա ընդունելու համար շատ գեղեցիկ կերպով բաժանւած է և ամբողջ սրտով աջողութիւն եմ ցանկանում նրան։

Իմ հիւանդների սեռական [illegible] թեան ամենածանր դէպքեր[illegible] բժշկում եմ Սոխմուլոլ[illegible] թեան թեթև դէպքերում [illegible] ազդեցութիւնը նկատւում [illegible] բաթից յետոյ, իսկ ջղա[illegible] թիւնների դժւար դէպ[illegible] 3—4 շաբաթից յետոյ։

Աչքի առաջ ունենալով [illegible] տի կատարելագործութիւնը [illegible] քանի դէպքերում, ես այն յանձնա[illegible] հիւանդին նոյն իսկ ոչ նրա [illegible] յութեամբ, ցոյց տալով նրան [illegible] տամսից օգտւելու հնչու ձևը։

Սեռական անկարողութեամբ բռնւած հիւանդները Սոխմուլոլով աջողութեամբ կարող են օգտւել առանց բժշկի դեղատոմսի, որ առանձնապէս ձեռնտու է, աչքի առաջ ունենալով այն կեղծ ամօթխածութիւնը, որ ըղձում են հիւանդները։

Սեղմում եմ Ձեր ձեռքը՝ պրոֆ. Մ. Լեգուար։

Իսկական Սոխմուլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Պարիզում), ամեն մի արկղն ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut „D r Calvet Paris". մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք նրա գործողութիւնը եւ դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը եւ առողջութիւնը. դեղերը հետ ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве. Тифлисъ. Эриванск. площ. Пушкинская, 3. верхній этажъ, отд. 9/2 (Խնդրեմ հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ասւած է)։ Մէկ տուփն արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով, 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց լիովին, ճանապարհածախս չի վճարում, իսկ 4 տուփն արժէ 25 ռ.։

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 50 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։ 884 0—13

ՎԱՀԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Վան Դաւաշի Նարեկ գիւղացի Լման (2) տարի է, որ Ամերիկայում կը գտնւիմ և միշտ ալ նամակցել եմ մեր պարագաներու հետ, բայց՝ համաեւրոպական պատերազմի պատճառաւ դադրած ենք նամակցելէ։ Ուստի կը դիմեմ հայ հասարակութեան, որոնք որ իմ գերդաստանի ուր ըլլալն գիտեն, ինձ լուր տան նամակով, այս հասցէին՝ Mr. Vahan Carabedian, 349 p. a. Box, City Paint Va. U. S. A. և կամ ուղղակի տեղոյս «Հայրենիք» օրաթերթում լուր տալ։ 288 2—2

Книгоиздательство „ЗВѢЗДА" Н. Н. Орфенова

Москва, Спиридоновка, 20—а.

„АРМЯНСКІЙ СБОРНИКЪ"—ст. Ю. Веселовскаго, В. Тотоміанца, А. Дживелегова и др.—Изданіе 2-е, Ц. 1 р. 50 к.

Ю. ВЕСЕЛОВСКІЙ. „Трагедія Турецкой Арменіи". Ц. 25 к.

Ю. ВЕСЕЛОВСКІЙ. „Этюды по русской и иностранной литературѣ" Ц. 50 к. Доп. въ уч. библ. ст. возр. ср. уч. зав. В. И. Маріи. Доп. въ библ. воен. уч. зав.

М. ВЕСЕЛОВСКАЯ. „Бельгія до войны 1914 г.". Съ иллюстр. Ц. 40 к.

А. ДЖИВЕЛЕГОВЪ. „Будущее Турецкой Арменіи". Ц. 30 к.

К. КОСТАНЯНЦЪ. „Исторія Арменіи" (краткій очеркъ). Ц. 40 к.

А. де МОРЬСЕ. „Роль покупателя въ экономическихъ конфликтахъ". Пер. подъ ред. В. Тотоміанца. Ц. 40 к.

Ю. ВЕСЕЛОВСКІЙ. „Армянскій поэтъ Шахъ-Азисъ". Ц. 1 р. 50 к.

Ю. ВЕСЕЛОВСКІЙ. „Русское вліяніе въ современной армянской литературѣ". Ц. 50 к.

Ю. ВЕСЕЛОВСКІЙ. „Литературные очерки". Т. II. Ц. 2 р.

Книги продаются во всѣхъ крупныхъ магазинахъ и на станціяхъ жел. дор. Выписывающіе со склада на сумму свыше 3 р. за пересылку не платятъ. Книгопродавцамъ обычная скидка. 913 3—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԼՈՄԲԱՐԴԸ

յայտարարում է ի գիտութիւն ամենքի, որ վերջին ժամանակներս արծաթի, ոսկու և թանկագին քարերի արժէքների բարձրանալու շնորհիւ, շատերը—գրաւների պայմանաժամը դեռ ևս չանցած—առանձին յայտարարութեամբ խնդրում են Լոմբարդի վարչութեան ծախել աճուրդով իրենց իրերը։ Ուստի և աճուրդով ծախւող իրերի քանակի չափազանց շատանալու պատճառով, Աճուրդները այսուհետև տեղի կունենան **ամեն կիրակի օր**, առաւօտեան ժամը 10-ից սկսած։ Այդ աճուրդներին կը ծախւեն նաև պայմանաժամն անցրած գրաւները, բաղկացած արծաթից, ոսկուց, թանկագին քարերից, մետաղեայ առարկաներից, կարի և գրելու մեքենաներից, գորգերից, մազեղէնից, զգեստներից և առհասարակ ամեն տեսակ իրերից, նիւթերից ու ապրանքներից։

Վարձելով նոր, միանգամայն չոր, հսկայական պահեստանոցներ, Լոմբարդը ի պահ է վերցնում ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ԻՐԵՐ։

Շրջանառութեան մեծանալու շնորհիւ Լոմբարդը տեղական մասնաւոր լոմբարդներից թափում է ամեն տեսակի գրաւներ և բերում իր մօտ, վճարելով ոչ միայն տոկոսները, այլ և շատ յաճախ տալով նաև յաւելեալ փոխառութիւն։

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ԻՐԵՐԻ ՀԱՄԱՐ փոխառութիւն տրւում է անսահման քանակութեամբ տարեկան 11%-ով։

891 0—7

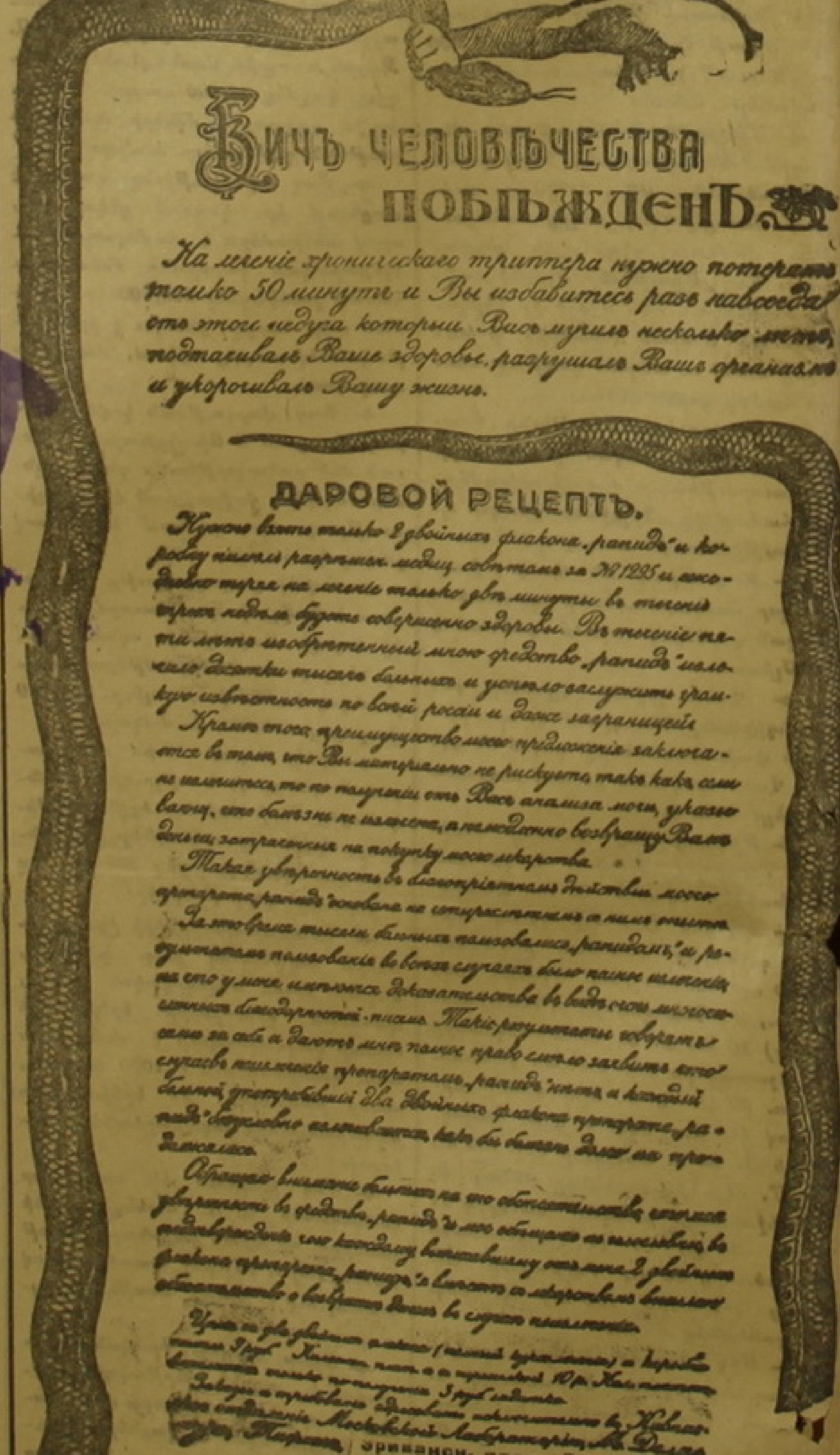

digitised by A.R.A.R.@